1600

IOANNIS LVDOVICI VIVIS VALENTINI AD SAPIENtiam introductio.

VERA SAPIENTIA est, de rebus incorruptè iudicare, vt talem vnamquamque existimemus, qualis ipsa est, ne vilia sectemur tanquam preciosa, aut preciosa tanquam vilia reijciamus, ne vituperemus laudanda, neúe laudemus vituperanda.

2. Hinc enim error omnis in hominum mentibus ac vitium oritur, nihilq́; est in humana vita exitiabilius, quàm deprauatio illa iudiciorum, cum rebus non suum precium redditur.

3. Quocirca perniciosæ sunt vulgi opiniones, quæ stultissimè de rebus iudicant.

4. Magnus erroris magister, populus.

5. Nec aliud magis laborandum est, quàm vt sapientiæ studiosum à populari sensu abducamus, & vindicemus.

6. Primum omnium suspecta illi sint, quæcunq; multitudo magno consensu approbat: nisi ad illorum normam reuocarit, qui singula virtute metiuntur.

7. *Assuescat vnusquisq; iam tum à puero veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adolescant.*

8. *Et ea cupiat quæ recta sint, fugiat quæ praua: vt assuefactio hæc bene agere vertat ei prope in naturam, vt non possit, nisi coactus & reluctans ad male agendum pertrahi.*

9. *Eligenda est optima vitæ ratio: hanc consuetudo iucundissimam reddet.*

10. *Tota reliqua vita ex hac puerili educatione pendet.*

11. *Ergo in curriculo sapientiæ primus gradus est ille, veteribus celebratissimus, Seipsum nosse.*

DIVISIO RERVM.

12.

HOMO ex corpore constat & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13. *Animum diuinitus datum, angelis & Deo similem, vnde censetur homo, & qui solus meritò esset homo appellandus, vt maximis viris placuit.*

14. *In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio,*

imbe-

imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

15. *In animo eruditio, & virtus: & contraria, ruditas, vitium.*

16. *Extra hominem sunt, diuitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vtilitas, dedecus, obscuritas, odium.*

RERVM NATVRAE AC PRECIA.

17.

REGINA & *princeps rerum omnium præstantissima est virtus, cui reliqua omnia si suo velint officio defungi, ancillari oportet.*

18. *Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines, voluntatemq; benefaciendi.*

19. *Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.*

20. *Nec qui primum hæc nuncupauere bona, sic de illis senserunt, vt nunc vulgus, quod veros illos ac naturales significatus corrupit, vnde & rorum æstimationes mutatæ sunt.*

21. *Sic enim sunt intelligenda hæc, quatenus censentur bona. Diuitiæ sunt non gemmæ, aut metalla, non magnifica ædificia, vel supellex instructa, sed non ijs carere, quæ sunt ad tuendam vitã necessaria.*

22. Gloria, bene audire de virtute.
23. Honor, veneratio ob virtutem.
24. Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.
25. Potentia & regnum, habere multos, quibus probè ac rectè consulas.
26. Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum, vel à bonis prognatum similem parentum se præbere.
27. Generosus est ad virtutem à natura optimè compositus.
28. Sanitas, talis habitudo corporis, vt valeat mens.
29. Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.
30. Vires & robur, vt exercitijs virtutis sufficias, ne facile defatigeris.
31. Voluptas, delectatio pura, solida, & diuturna, qualis capitur ex ijs solis, quæ ad animum pertinent.
32. Si quis hæc aliter, vt à populo videlicet intelliguntur, discutiat ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.
33. Primum, externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum, vt diuitiæ ad tuendam vitam, honor ad iudicium virtutis.
34. Corpus ipsum nihil aliud est, quàm tegumentum, vel mancipium animi, cui & natura & ratio & Deus ipse iubent subiectum esse,

vt bru-

vt brutum sentienti, mortale immortali ac diuino.

35. *Porrò in ipso animo eruditio in hoc paratur, vt cognitum vitium facilius fugiamus, cognitam virtutem facilius persequamur, teneamusq́; : alioqui superuacanea est.*

36. *Quid aliud est vita, quàm peregrinatio quædam, tot vndiq; casibus obiecta & petita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest leuissimis de causis accidere.*

37. *Quare stultissimum est, cupiditate tam incertæ vitæ fœdum aliquid aut prauum agere.*

38. *Et quemadmodum in via, sic in vita, quò quis expeditior & paucioribus sarcinis implicitus, hoc leuius & iucundius iter facit.*

39. *Tum natura humani corporis ita constituta est, vt paucissimis egeat, vt si quis animaduertat, haud dubiè insaniæ damnet eos, qui tam anxiè congerunt, quum sit tam paucis opus.*

40. *Diuitiæ nanq; & possessiones, & vestimenta in vsum tantum parantur, quem non adiuuant immensæ opes, sed opprimunt, vt nauem ingentia onera.*

41. *Nec aurum, si non vtare, à cœno differt, nisi quod angit magis eius custodia, & efficit, vt dum huic vni studes, ea negligas, quæ maximè sunt homini curanda.*

42. *Eſt enim pecunia idolorum ſeruitus, cum ei reliqua poſthabentur, nempe pietas & ſanctum.*

43. *Vt tranſeam, quot inſidiæ diuitijs tenduntur, quot & quàm varijs caſibus pereunt, in quàm multa vitia detrudunt?*

44. *(Culta veſtimenta quid aliud ſunt, quàm ſuperbiæ inſtrumenta?*

45. *Vtile indumentum excogitauit neceſſitas, precioſum luxus, elegans vanitas: ſuborta eſt in veſtitu contentio, hæc multa docuit ſuperuacanea & damnoſa, dum etiam homines ex eo, quod infirmitatem noſtram arguit, honorem captant.)*

46. *Ita diuitiarum pars maxima, ædificia, ſupellex numeroſa & opulenta, gemmæ, aurum, argentum, ornamentorum omne genus, ſpectantium oculis & comparantur & exponuntur, non poſſidentium vſibus.*

47. *Iam nobilitas quid eſt aliud, quàm naſcendi ſors & opinio, à populi ſtulticia inducta? vt quæ ſæpenumero latrocinijs quæritur?*

48. *Vera & ſolida nobilitas à virtute naſcitur: ſtultumq; eſt, gloriari te parentem habuiſſe bonum, quum ſis ipſe malus, & turpitudine tua dedecori ſis pulchritudini generis.*

49. *Sed certè omnes ex eiſdem conſtamus elementis, & idem omnium pater Deus.*

50. *Igno-*

50. *Ignobilitatem contemnere, hoc est, Deum nascendi autorem tacitè reprehendere.*

51. *Potentia quid est aliud, quàm speciosa molestia? in qua si quis sciret, quæ sollicitudines, quæ anxietates insint, quãtum malorum mare, nemo est tam ambitiosus, qui non eam fugeret, vt grauem miseriam.*

52. *Quantum est odium, si regas malos? quanto maius, si malus ipse?*

53. *Honor si ex virtute non oritur, prauus est: sin ex virtute, hoc præstat virtus, vt is negligatur: aliter verò non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non expeti.*

54. *Dignitates, quis potest sic appellare, cum indignissimis quoq; hominibus contingant, nempe fraude, ambitione, præmijs, pessimis artibus quæsita?*

55. *Et gloria, estne aliud, quàm (vt ille dixit) aurium vana inflatio?*

56. *Ex qua, vt honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sunt, & incertæ, vagæ, iniquæ, momentaneæ sunt, similes parentis suæ multitudinis, quæ eodem die eundem hominem & commendat atq; euehit summè, & vituperat ac deprimit extremè.*

57. *Quid dicam nasci ex his rebus partim deridendis, partim stultis, partim sceleratis, sicut ludo pilæ, profusione patrimonij in commessa-*

tiones, scurras, mimos? bello potissimum, hoc est, impunito latrocinio, quo magis vulgi dementiam agnoscas?

58. *Secedat in se vnusquisque, ac solus cogitet, inueniet, quàm parum ad se attingat ex fama, rumoribus, veneratione, honore populi, de quibus gloriatur.*

59. *Quid in somno, quid in solitudine inter summum regem interest, & infimum seruum?*

60. *Deniq; vnusquisq; sic sentiat, nobilitatem, honores, potentiam, dignitates, ex prisca hominum persuasione, quam Christus animis suorum ademit, nata & relicta esse, & in Christianos homines inuecta, tanquam lolium, quod hostis Diabolus aspersit bonæ segeti Dei.*

61. *In corpore ipso quid est forma? nempe cuticula bene colorata, si interanea cerni possent, quanta vel in corpore speciosissimo cerneretur fœditas?*

62. *Lineamenta & corporis decor quid iuuant, si turpis sit animus, & sicut Græcus ille dixit: In hospitio pulchro hospes deformis?*

63. *Robur quorsum pertinet in homine, cum res maximæ & homine dignæ, non viribus neruorum gerantur, sed ingenij?*

64. *Nec vires, quantumcunque augeantur, maiores erunt, quàm tauri & elephanti: ratione illos, ingenio, virtute superamus.*

65. *Transeo, quod forma, vires, agilitas, & cæte-*

cæteræ corporis dotes, vt flosculi celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel vna febricula validissimum quandoq; hominem concutit, & summum decorem tollit.

66. *Vt nihil accidat, certe necesse est illa omnia cum ætate flaccescere, ac decidere.*

67. *Nemo ergo potest externa iure sua dicere, quæ tam facile ad alios transeunt: nec corpora, quæ tam citò auolant.*

68. *Quid? quod hæc, quæ multi admirantur, magnorum viciorum sunt causæ: velut insolentiæ, arrogantiæ, socordiæ, ferocitatis, liuoris, æmulationis, simultatum, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis.*

69. *Delectatio corporis, vt corpus ipsum, vilis ac pecudinea est, qua sæpius, ac vehementius & diutius pecora, quàm homines perfruuntur.*

70. *Ex hac cum morbi plerique ad corpus redundant, & ad rem familiarem permagna damna: tum ad animum certa pœnitentia, & hebetudo ingenij, quod delicijs corporis extenuatur, ac frangitur: denique odium virtutum omnium.*

71. *Nec apertè frui licet: nam vt dedecent generositatem nostræ mentis: ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud arbitros capere: pariunt enim ignominiam, iccirco tenebras & latebras quærunt.*

72. *Quid? quod sint fugacissimæ, & momen-*

tanea, nec retineri vlla vi possunt, nec vnquam veniunt puræ, cuiuscunq; amaritudinis expertes?

73. Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vicia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74. Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & quæ huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenij, sanitatem mentis.

75. Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata, oberunt ad vicia. Si non habes, caue ne quæras, vel cum minimo dispendio virtutis.

76. Prolixus quæstus est, pietas cum sufficientia. Fama, tametsi nihil agendum est, vt videaris, conseruanda tamen est integra, quod interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, sed præcipuè in exemplum cæterorum.

77. Vnde præceptum illud sapientum & sanctorum virorum: nec malum faciendum, nec eius simile.

78. Quod si hoc assequi non possumus, conscientia debemus esse contenti: & cum tam deprauati erunt hominum sensus, vt quæ sunt optima, putent esse scelestissima: tunc laborandum erit, vt interna & externa soli Deo approbemus, idq; abunde nobis sufficiat.

79. Et-

79. *Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortunæ, licebit in bonum vertere, si patienter feras: & tanto sis ad virtutem promtior, quo minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.*

80. *Sæpe numero ex damnis corporis vel externorum magnæ sunt accessiones virtutibus natæ.*

DE CORPORE.

81.

ET *quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum, maximasq; opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est, & contemnendum corp^9.*

82. *Sic curandum tamen, vt se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium: nec sibi nasci, aut viuere, sed alteri.*

83. *Quo curatius est corpus, hoc animus neglectior.*

84. *Quo mollius habetur corpus, hoc acrius menti reluctatur: & vt equus delicatè pastus, sessorem excutit.*

85. *Grauis sarcina corporis animum elidit, acumen ingenij sagina corporis aut indulgentia retunditur.*

86. *Cibi, somni, exercitationes, tota corporis curatio ad sanitatem referenda est, non ad volu-*

voluptatem: vt animo promtè inseruiat, nec ferocia cultus insolescat, neu virium inopia decidat.

87. Nihil est, quod æquè & vigorem mentis debilitet, & robur ac neruos corporis infringat, vt voluptas: quippe vires omnes & corporis & mentis opere & labore vegetantur, ocio & mollicie voluptatis languescunt.

88. Mundicies corporis & victus citra delicias aut morositatem, ad valetudinem & ingenium confert.

89. Ablues subinde manus & faciem frigida, detergesq; mundo linteolo.

90. Repurgabis crebrò eas partes, quæ sordibus & recrementis ad extima corporis meatus præbent.

91. Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares, axillæ, & pudenda.

92. Pedes mundi & calidi foueantur.

93. Arceatur frigus cum ab alijs partibus, tum vel maximè à ceruice.

94. Ne statim edas à quiete, nec ante prandium, nisi tenuiter.

95. Ientaculum enim sedando stomacho, aut refocillando datur corpori, non satietati.

96. Ideo tres aut quatuor panis buccæ sufficiunt, sine potione, aut certè exigua, atq; ea tenui. Salutare hoc nō min⁹ ingenio, quàm corpori.

97. In prandio & cœna assuesce non vesci, nisi

nisi ex vno obsonij genere, eodem simplicissimo, & quantum per facultates licebit, saluberrimo, quamuis multa mensæ inferantur; & si tua sit mensa, noli admittere.

98. *Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum.*

99. *Munda & pura parsimonia, temperatis & castis animis congruens, conseruatrix rei familiaris: & quæ sola efficit, ne multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratia, quò gulæ morem geramus irritatæ vel luxu, vel lauticijs, vel delicatis nimium & exquisitis cibis.*

100. *Tum præstat, vt quæ assunt non modo nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impertiri.*

101. *Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias perire panum & piscium non est passus.*

102. *Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stultitia superflua excogitauit, quæ sunt infinita & difficilia.*

103. *Naturæ si des necessaria, delectatur & roboratur, tanquam proprijs, sin superflua, debilitatur, & affligitur, tanquam alienis.*

104. *Stultitiam necessaria non explent: superflua quum obruant, non satiant.*

105. *Potus erit, vel naturalis ille vniuersis animantibus in commune à Deo paratus, pura*

&

& liquida aqua, vel tenuissima cereuisia, vel vinum bene dilutum.

106. *Nihil est, quod iuuenum corporibus magis officiat, quàm calidus cibus, aut potus: incendit enim & vrit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem præcipites.*

107. *A cœna ne bibe: aut si id admonet sitis sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiunculæ.*

108. *Inter eam potionem & quietem interpone cum minimum horæ dimidium.*

109. *Leuaturus animum, fac cogites, quàm exiguum tempus datum sit vitæ hominum: ex illo non oportere multum descindi ad lusus, ad commessationes, ad puerilitates, ad ineptias.*

110. *Breue spacium esse vitæ nostræ, etiamsi totum bonæ menti impenderetur.*

111. *Non esse nos à Deo creatos ad lusum, aut ad nugas, sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, religionem, omne genus virtutis & laudis.*

112. *Morbos corporis morbis animi ne curaueris.*

113. *Exercitationes corporis non erunt immodicæ, cæterum aptandæ rationi valetudinis, in quo sequenda erunt medicinæ consultorum consilia.*

114. *Sic tamen ne quid habeant turpe, immodestum, obscœnum, flagitiosum: etiã in remissioni-*

sionibus & refectionibus animi adsit aliqua memoria virtutis.

115. *Absit arrogantia, contentio, rixa, inuidia, cupiditas. Quid enim conuenit cruciare animum, dum delectare studes? non aliter quàm si fel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.*

116. *Somnus sumendus est tanquam medicina quædam curando corpori, tantummodo quantus sufficit: immodicus enim reddit corpora redundantia noxijs humoribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.*

117. *Nec est existimandum vitæ id tempus, quod somno impenditur: vita enim vigilia est.*

DE ANIMO.

118.

IN *animo duæ sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio vtitur, ac valet: hæc pars superior appellatur, & proprio nomine, mens, qua homines sumus, qua* Deo *similes, qua cæteris animantibus præstamus.*

119. *Est altera ex coniunctione corporis bruta, fera, atrox, bestiæ quàm homini similior, in qua sunt motus illi, qui siue adfectus siue perturbationes nominantur, Græcè* πάθη, *arrogantia, inuidentia, maleuolentia, ira, metus,*

mœror, cupiditas, stulta gaudia. Pars inferior nominatur etiam animus, qua nihil à beluis differimus, & quàm longissimè discedimus à Deo, extra morbum & perturbationem omnem posito.

120. *Hic est naturæ ordo, vt sapientia regat omnia, pareant homini cætera, quæ videmus: in homine verò corpus animo, animus menti, mens Deo. Si quid hunc ordinem egreditur, peccat.*

121. *Ergo peccatum est, in homine perturbationes illas tumultuari, sæuire, ac trahere ad se ius & ditionem totius hominis spreta & contempta mente, mentem etiam relicta Dei lege, animo & corpori seruire.*

DE ERVDITIONE.

122.

IDcirco menti indita est vis intelligendi, vt singula expendat, sciatq; quid factu bonum sit, quid secus, & vis volendi summa, vt imperio huius nihil sit in animo, quod non pareat, si illa contendat, nec de iure decedat suo.

123. *Ingenium multis artibus, & humanis, & diuinis excolitur, & acuitur, instruiturque magna & admirabili rerum noticia, quo exactius singulorum naturas & precia cognoscat: possitque voluntatem docere, quid sequendum*

bonum

bonum, quid vitandum malum.

124. *Igitur fugiendæ artes illæ, quæ cum virtute pugnant, quales sunt diuinatrices omnes, quæ à Græcis* μαντεῖαι *dicuntur, vt chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitatæ ab impostore nostro Diabolo.*

125. *Tractantque & profitentur id, quod sibi vni Deus reseruauit, futurarum & abstrusarum peritiam.*

126. *Nec inquirendum in Dei maiestatem & arcana, à cogitatione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.*

127. *Qui scrutatur maiestatem, opprimetur à gloria.*

128. *Et Paulus iubet nos non plus sapere, quàm oporteat, sed sapere ad moderationem. Hebræus quoque concionator inquit: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.*

129. *Et arcana illa quæ vidit, negat licere homini eloqui.*

130. *Vitanda ars omnis à Dæmone tradita, cum quibus velut Dei hostibus nullum debet nobis esse commercium.*

131. *Nec expedit vel Philosophorum, vel*

hæreticorum opiniones, pietati nostræ contrarias cognoscere, ne quem scrupulum subtilis artifex Diabolus in animos nostros inijciat, qui nos nimium torqueat, etiam abducat in exitium.

132. Non attingendi autores spurci, ne quid sordium animo ex contagio adhæreat.

133. Corrumpunt bonos mores collocutiones malæ.

134. Reliqua eruditio munda est, & frugifera, referatur modo ad suum scopum, virtutem, hoc est, recte agere.

135. Est diuina eruditio à Deo tradita, in qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapientiæ reconditi: hæc est vera mentium lux: reliqua omnis ad hanc collata, densissimæ sunt tenebræ, & vt res hominum ludicra & puerilis.

136. Legitur tamen vel in hoc, quo tanquam ex cōparatione fulgentior appareat nostra lux.

137. Tum vt testimonijs hominum aduersus eos vtamur, qui diuinis parum acquiescunt, vt viciosi oculi auersantis solis splendorem.

138. Ad nos quoque commonefaciendos, quum in multis gentilium tanta præstantia fuerit virtutis, quantum esse conuenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, cui ex luce pietatis, quam profitetur, magna est imposita necessitas bene viuendi.

139. Suppeditant quoque facundiam & vsum, ac

ac prudentiam vitæ communis, quibus nonnihil interdum indigemus.

140. Tribus velut instrumentis fabricamur eruditionem, ingenio, memoria, cura.

141. Ingenium exercitatione acuitur.

142. Memoria excolendo augetur.

143. Utrunque eneruant deliciæ, bona valetudo confirmat, ocia & diuturnæ remissiones profligant, excitamenta ad manum & in promptu ponunt.

144. (Siue legis ipse quid, siue audis, attentus id fac, nec vagetur mens tua, sed coge illam ibi esse, & agere quod adest, non alia.

145. Si incipit digredi, paruo murmure eam reuoca, cogitationes omnes à studijs alienas in aliud tempus differ.

146. Scito te operam & tempus perdere, si quæ legis, vel audis non attendas.)

147. Quæ ignoras, ne pudeat quærere: Ne erubesce à quouis doceri, quod maximi viri non erubuerunt; erubesce potius ignorare, aut nolle discere.

148. Quæ ignota sunt, ne iactes te scire, sciscitare potius ab ijs, quos scire credis.

149. Si videri vis doctus, da operam vt sis, nulla est compendiosior via, quemadmodum non alia ratione facilius consequeris, vt existimeris bonus, quàm si sis talis.

150. Denique quicquid videri cupis, fac

 vt sis,

vt sis, aliter frustra cupis.

151. *Falsa tempus infirmat, vera corroborat.*

152. *Nulla simulatio diuturna.*

153. *Magistrum semper sequere, noli præcurrere, & illi crede, ne repugna.*

154. *Ama illum, & parentis loco habe, putaq; verissima & certissima esse, quæcunq; dicit.*

155. *Attende, ne quod semel errasti, emendatus iterum aut tertiò, idem pecces, labora, vt proficiat emendatio.*

156. *Illorum decet te præcipuè meminisse, in quibus falsus es, ne te rursum decipiant.*

157. *Cuiusuis hominis est errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore.*

158. *Scito nullum esse sensum, per quem promptius docemur, quàm auditum.*

159. *Et nihil facilius, quam audire multa, & nihil vtilius.*

160. *Nec malis leuia, aut inepta, aut ridicula audire, quàm seria, grauia, prudentia.*

161. *Pari labore vtraq; discuntur, cum sit adeò commodum dispar.*

162. *Ne labores, quàm multa respondeas, sed quàm aptè & in tempore.*

163. *Prandio tuo & cœnæ illos adhibe; qui te possint instituere, quique suaui ac docta collocutione pariter & exhilarent te, & peritiorem reddant.*

164. Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcios moriones, nugatores, bibaces, & id genus hominum, aptum ad risum mouendum vel verbis, vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te, dum reficeris, oblectent: potius iucunda aliqua & ingeniosa confabulatio.

165. Non os modo à turpibus cohibe, sed etiam aures, tanquam fenestras animi: memor dicti veteris, quod citat Apostolus: Corrumpunt mores probos confabulationes malæ.

166. Siue ad mensam, siue alio quouis loco, diligenter quid quisq; dicat ausculta.

167. Ex sapientibus disces, quo fias melior.

168. Ex stultis, quo fias cautior.

169. Quæ sapientes probarint, sequeris.

170. Quæ stulti laudarint, vitabis.

171. Si quid videris à cordatis recipi tanquam vel argutè, vel grauiter, vel sapienter, vel doctè, vel ingeniosè, vel vrbanè dictum, retinebis, vt & ipse in occasione vtaris.

172. Habebis librum chartaceum, in quo annotabis si quid legeris, vel audieris dictum festiuè, aut eleganter, aut prudenter: vel vocabulum aliquod exquisitum, rarum, vtile sermoni quotidiano, vt cum vsus poscat, habeas paratum.

173. Annitere ne sola verba intelligas, sed præcipuè sensa.

174. Quæ legeris vel audieris, fac alijs nar-

res, tum tuis condiſcipulis Latinè, tum alijs lingua tibi vernacula: & conare, ne minus ipſe vel lepidè, vel venuſtè referas, quàm audieris, aut legeris: ſic & ingenium exercebis, & linguam.

175. *Eſt etiam tractandus & agitandus ſæpenumero ſtylus, optimus dicendi magiſter.*

176. *Scribe, transſcribe, reſcribe crebrò, atque annota: compone alternis diebus, aut ad ſummum tertio quoque epiſtolam ad aliquem, qui tibi reſpondeat: & tuam oſtende inſtitutori emendandam: mendarum, quas ſuſtulerit, fac recordere, ne rurſus ad eaſdem impingas.*

177. *Poſt cibum, velut à prandio & cœna, ceſſet ſtudium: ſumpto prandio ſede, confabulare, audi aliquid ſuaue: aut ſic luſita, ne nimium corpus exagites & concutias.*

178. *Poſt cœnam, quam volo eſſe modicam, deambulato cum iucundo aliquo & docto confabulatore, qui te ſermone oblectet, cuius verba & ſententias imitari cum decore poſſis.*

179. *Inter cœnam & quietem, vita omnino potum: nihil pernicioſius ſimul corpori, memoriæ, ingenio. Cum vrgebit te ſitis, ſi biberis, pone inter potum & lectum interuallum cum minimum ſemihoræ.*

180. *Memoriam quieſcere non ſines.*

181. *Nihil eſt, quod æquè labore gaudeat & augeatur.*

182. *Commenda ei quotidie aliquid.*

183. *Quo*

183. *Quo plura commendabis, hoc custodiet omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.*

184. *Quum aliquid ei credideris, sine eam quiescere, & aliquanto post ab ea veluti depositum reposce.*

185. *Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinquies attentissimus legito: hinc ito cubitum, de mane exigito à memoria rationem eius, quod pridie credideris.*

186. *Cauendum à crapula, à cruditate, à frigore potissimum ceruicis.*

187. *Vinum memoriæ mors.*

188. *Optimum esset singulis noctibus, paulo antequam cubitum concederes, in cella te sine arbitris sedentem, quæcunq; die illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in memoriam reuocare.*

189. *Si quid fecisses honestè, moderatè, prudenter, cordatè, cum decore & laude, gauderes, sciresq; id esse Dei munus, & similia pergeres facere.*

190. *Si quid turpiter, immodestè, flagiciosè, pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum, doleres, & vitares in posterum.*

191. *Si quid vel audiuisses, vel legisses elegans, doctum, graue, sanctum, retineres.*

192. *Si quid vidisses probatum, imitarere, si quid improbatum, fugeres.*

193. *Nulla tibi abeat dies, in qua vel non le-*

geris, vel audieris, vel scripseris aliquid, quod seu eruditionem, seu iudicium, seu virtutem augeat.

194. Cubitum iturus, lege vel audi aliquid dignum, quod memoriæ mandetur, & de quo salubre ac iucundum sit per quietem somniare, vt etiam nocturnis visis discas, & fias melior.

195. Studio sapientiæ nullus in vita terminus statuendus est, cum vita est finiendum. Semper illa tria sunt homini, quàm diu viuit, meditanda: quomodo bene sapiat, quomodo benè dicat, quomodo bene agat.

196. A studijs arrogantia omnis arcenda est. Nam ea, quæ vel doctissimus mortalium nouit, non sunt minutissimum eorum quæ ignorat. Exiguum quiddam, & obscurum, & incertum est, quicquid homines sciunt, mentesq; nostræ in hoc corporeo carcere deuinctæ magna ignoratione & altissimis tenebris premuntur, aciemq; adeo retusam habemus, vt nec summas penetremus rerum facies.

197. Tum profectui studiorum plurimum nocet arrogantia. Multi enim potuissent ad sapientiam peruenire, ni iam putassent se peruenisse.

198. Vitanda etiam contentio, æmulatio, obtrectatio, inanis gloriæ cupido: cum in hoc sequamur studia, vt illa fugiamus.

199. Nihil excogitari potest iucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

200. Stu-

200. *Studia res lætas condunt, tristes leniunt, temerarios impetus iuuentæ cohibent, senectutis molestam tarditatem leuant: domi, foris, in publico, in priuato, in solitudine, in frequentia, in ocio, in negocio comitantur, assunt, imò præsunt, opitulantur, iuuant.*

201. *Eruditio pastus ingenij verissimus, vt indignum sit, pasci corpus esuriente animo: ex qua voluptates & oblectamenta, & solida, & perpetua, quæ alia ex alijs nascentia, & se renouantia, nunquam nos deserunt nec lassant.*

DE VIRTVTE.

202.

PRÆSTANTISSIMA illa rerum vniuersarum virtus, neq; donó ab hominibus datur, neq; accipitur: diuinitus contingit.

203. *Idcirco à Deo suppliciter ac piè petenda est.*

DE AFFECTIBVS.

204.

SVMMVM in literis omnibus atq; eruditione est ea Philosophia, quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205. *Magna cura adhibetur curando corpori, maior adhibenda est animo, quò huius morbi*

[& oc-

& occultiores, & grauiores, & periculosiores sunt.

206. *Hi non iniuria, tempestates, cruciatus, tormentá, flagra, faces, furiæ animi humani nuncupantur, maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.*

207. *Huc tendunt, quæcunque à maximus ingenijs de vita moribusq; acutissimè sunt excogitata, atque perscripta.*

208. *Hoc est ingens præmium literati laboris, cuius verissimus fructus est, vt non in admirationem, aut ostentationem vanam sit nobis magna illa rerum suppellex collecta: sed vt transeat in vsum vitæ, & primum omnium prosit possidenti: nec in eius mente sit tanquam in pyxidicula, vnde petitur res alios iuuatura, ipsi vasculo inutilis.*

209. *Nec aliud conatur pietas Christiana, quàm vt serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus simus Deo & Angelis similimi.*

210. *Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisipsis, vel ex Deo, vel ex Christi lege ac vita petuntur.*

211. *Natura rerum est, vt incerta & fluxa & momentanea & vicissitudinaria & vilia sint omnia præter animum, qui est vnusquisque,*

aut

aut certè potissima eius pars: reliqua ab aliјs ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.

212. *Quæ habet, non donata esse putet, sed accommodata.*

213. *Quocirca ingentis dementiæ est, graue aliquod crimen, & magna luendum pœna ob res minutas suscipere.*

214. *Nec se quisquam efferat, quod aliquid de externis, aut corporeis contigerit: cum id omne breue futurum sit, ac incertum: nec proprium, sed alienum: quod, vt concessum est, sic etiam reposcetur: ad summum in morte, sæpe in vita ipsa.*

215. *Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potius agendæ gratiæ, quod tantisper vti licuit.*

216. *Intolerandæ ingratitudinis est, si sis aliquando affectus beneficio, iniuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum: nec quid habueris spectes, aut quàm diu: sed quid, aut quàm diu non habueris.*

217. *Nec lætandum, quod fortuita tibi accesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis: cum in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, vt plerunq; inani lætitiæ proximus sit acerbus fletus.*

218. *Nec despondendus animus, aut contrahendus, reflante fortuna: quippe aduersis matu-*

tinis, interdum ſuccedunt proſpera veſpertina.

219. *Iam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, cum ſit anceps vita, ſepta tot vndiq; periculis: & vt ſit aliquantiſper certa, vtique non eſt diu duratura, quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?*

220. *Cumq; nihil ſit aliud hæc vita, quàm peregrinatio, qua in alteram ſempiternam tendimus, pauciſſimisq; rebus ad hoc iter conficiendum egeamus,*

221. *Quid eſt quamobrem his, quæ huc atq; illuc volui ac iactari cernimus, ſollicitemur, aut omnino moueamur?*

222. *Cupiditati quare ſeruiendum eſt, cum ſint futura incertiſſima, et præſentia paucis contēta?*

223. *Liber ille, qui cupit ſolum, quæ ſunt in ipſius manu: ſeruus qui contrà.*

224. *Iam fortunæ muneribus expleri, quid aliud eſt, quam peditem multis ſarcinis impediri, ac obrui?*

225. *Nemo eſt tam ſtupidè amens, qui non ſe illi ciuitati, ad quam tendit, & vbi morari deſtinat potius, quam itineri adornet, componatq;.*

226. *Vita hæc noſtra, quum ſit natura ſua fugax, & arcta, maxima eius pars ac ferè tota perturbationibus perit, neque enim viuimus, quàm diu affectibus concutimur, & inprimis mortis metu,*

227. *Quæ*

227. *Quæ quum ex infinitis causis immineat & appropinquet, expauenda non est ex vna & altera, quum necessariò peruentura, fugienda non est per scelus, aut mœrendum quod accedat.*

228. *Quum sit vita innumeris tædijs ac miserijs referta, cur est tam arctè retinenda, quum ad alteram æternam proficiscamur? Ita nos comparemus, vt recta ad illam euolemus, plenissimam bonorum omnium.*

229. *Ergo premimur sæpius nostris erroribus, quam rebus ipsis, quum magna mala aut bona censemus, quæ non sunt.*

230. *Natura & conditio, & vera rerum precia illa sunt, quæ initio posui, quo apparet, nihil, præter virtutem, pulcrum aut magnum esse, aut etiam nostrum.*

231. *Nos verò in consilium mentis, amorem corporis, & cupidinem rerum vitæ huius accersimus, quæ à multis vocari solent, amor nostri.*

232. *Hic animos viriles eneruat, vt nulla res tam minuta sit, quæ in eos non penetret, nec vlla tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.*

233. *Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis, & vbi regnum affectus occupauêre, iam illis tanquam dominis blandimur, indulgemus, paremus.*

234. *Ita aliena mordicus tanquam nostra apprehendimus, & si detrahantur, lamentamur & affligamus nosipsos.*

235. *Et noſtra tanquam aliena negligimus, & auerſamur profutura., ceu in primis noxia, & nocitura amplectimur pro vtilibus.*

236. *Aliena mala nobis videntur leuiſſima, noſtra illis non maiora intolerabilia, & ſemper queruli nec aliena deſideria ferimus nec noſtra.*

237. *Nec iam bonis placemus ipſi, nec hic mundus cum ſua lege nobis ſatisfacit, immutatas vellemus rerum naturas: tanta eſt ex delicijs impatientia.*

238. *Quæ cruces poſſunt cum his comparari? nec ſunt alia apud vita functos tormenta.*

239. *Nec dæmones alijs ſupplicijs ſunt miſerrimi, quàm ſuperbia, inuidia, odio, ira.*

240. *Cernere eſt vultus eorum, qui his affectibus tenentur: quàm varij ſunt, quàm anxij, anheli, truces, horridi, ad eundem modum & animi ſunt affecti.*

241. *Ira perturbationum omnium atrociſſima, maximè hominem dedecet.*

242. *Naturam hominis in truculentam mutat feram.*

243. *Et quum quæuis perturbatio mentis aciem & iudicium omne obſcuret, tum ira tenebras denſiſſimas offundit, vt nec verum, nec vtile, nec decorum poſſit cernere.*

244. *Arrodit cor, & valetudinem affligit.*

245. *Id cogit facere, quod ilicò pœnitentia conſequatur.*

246. *Iam in facie quàm turpis mutatio? quæ tempestas? oculorum ardor? dentium stridor? despumatio? & totius oris pallor? fœda in lingua titubatio & clamor?*

247. *Vt ille, qui iratum se ad speculum vidit, non sine caussa dicatur se non agnouisse.*

248. *Ob hanc toruitatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem factorum, adimitur viro omnis autoritas, omnis beneuolentia, diffugiunt amici, recedunt obuij, solitudo vndiq;, omnes oderunt, omnes detestantur.*

249. *Quò fit, vt maximi viri nihil vel cauerint magis, vel texerint, quàm iram & irati opera, adeo vt naturæ etiam suæ repugnarint, ac vim attulerint.*

250. *Quid enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferocire ac furere?*

251. *Et tantas tragœdias, tam atroces de vilissimis rebus excitare, vt de corporeis, de fortuitis, etiam, si Dijs placet, de vno verbulo?*

252. *Iram facile domabis, si illud animo præceptum & fixum tenueris:*

253. *Iniuriam non fieri, nisi lædatur animus: cui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vicio.*

254. *Hæc ad hominem, ex homine: nunc altius, nempe ex Deo, etiam si & illa quoq; ex Deo: sed hæc aliquanto expressius ac propius.*

DE RELIGIONE.

255.

NIHIL potuit hominum generi dari maius, aut præstabilius, quàm religio: quæ est cognitio & amor Principis & Parentis vniuersitatis Mundi huius.

256. In nullos homines æquè est beneficus Deus, ac in illos, quos docet, qui sit verus sui cultus.

257. Iccirco Psalmista inter maxima Dei in populum Israëliticum munera illud ponit: Qui annunciat verbum suum Iacob, iusticias & iudicia sua Israël.

258. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

259. Per religionem Deus cognoscitur: cognitus fieri nequit aliter, quin ametur.

260. Vnus Deus est princeps & autor & Dominus vniuersorum, qui potest, qui scit omnia.

261. Mundus hic est velut domus quædam eius, vel potius templum: ipse ex nihilo in hanc faciem atq; ornatum protulit, vnde nomen accepit apud Græcos Ornati.

262. Idem regit atq; administrat, non minore conseruationis miraculo, quàm creationis.

263. Et quemadmodum in domo prudentissimi patrisfamilias nihil iniussu eius agitur: sic in omni mundo nihil iniussu Dei geritur, omnia potentis & scientis.

264. Illi

264. *Illi angelos, dæmones, homines, animantia, stirpes, lapides, cœlos & elementa, cuncta deniq; curæ esse, ac parere.*

265. *Nihil fieri, nihil moueri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem attolli vllam, aut floccum volitare extra illius præscripta & iussa.*

266. *Hanc esse vniuersi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.*

267. *Omnia ab eo fieri cum summa æquitate & sapientia, tametsi vijs nobis ignoratis.*

268. *Quæcunq; cuiuis contingunt, ad eius referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniolæ, aut mundi huius momentanei, sed illius æternæ salutis.*

269. *Ergo quæcunq; in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atq; approbanda sunt, ne affectu nostro, & tanquam iudicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem iustissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.*

270. *Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare, atq; approbare cuncta, quæ facit, fas piumque est.*

271. *Nos pueri & meliorum rerum inscij, quæ damnosissima sunt, deflemus non dari, tanquam vtilissima: quæ vtilissima, horremus tanquam aduersissima.*

272. *Vt nihil sit nobis sæpenumero pestilenti-*

us, quàm fieri votorum nostrorum compotes.

273. *Cumque in tantis tenebris ignorationis versemur, sic Deo visum est, vt nobis sola sit præstanda culpa, cætera omnia illius curæ remittantur.*

374. *Nobis, velimus nolimus, exequendum est, quod de nobis statuit ac iubet rector huius tanti operis. Quorsum igitur spectat, malle cum lacrymis detrectantes & reluctantes trahi, quàm hilariter & vltrò duci?*

275. *Certe amicus omnis Dei, legibus & voluntati amici obtemperabit.*

276. *Hæc potissima ratio est Dei amandi, sicut Christus inquit: Vos amici mei eritis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.*

277. *Pacificator humani generis cum Deo & autor salutis nostræ est Iesus Christus, homo Deus, Dei omnipotentis filius vnigenitus, quem ad hoc ipsum pater misit, cum ei visum est misereri generis humani, quod maximo suo malo inimicum se fecerat Deo.*

278. *Nullum excogitari potest malum pestilentius, aut exitiabilius, quam per peccatum à Deo separari, perenni bonorum omnium fonte, ad perniciosissimam conuerti miseriam, & à dulcissima vita in acerbissimam mortem.*

279. *In hoc inter cætera Christus venit, vt rectissimam viam nos edoceret, qua insisteremus proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum deflecteremus.*

280. *Hanc*

280. *Hanc ipſe & verbis indicauit, ac patefecit, & exemplo vitæ ſuæ muniuit expeditiſſimam atq; certiſſimam.*

281. *Humana omnis ſapientia, ſi cum religione Chriſtiana conferatur, cœnum eſt, & mera ſtultitia.*

282. *Quicquid graue, prudens, ſapiens, purum, ſanctum, religioſum, quicquid cum admiratione, exclamatione, plauſu apud gentiles ſapientes legitur, quicquid ex illis commendatur, ediſcitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius inuenitur in pietate noſtra.*

283. *Hanc noſſe, perfecta eſt ſapientia: iuxta hanc viuere, perfecta virtus: ſed nemo verè nouit, qui non ſic viuat.*

284. *Vita Chriſti teſtatur humanam eius probitatem: miracula, omnipotentiam diuinitatis: lex. euangelium, ſapientiam.*

285. *Vt ex probitate accedat exemplum ad imitandum, ex autoritate vis ad obediendum, ex ſapientia fides ad credendum.*

286. *Probitas amorem eliciat, maieſtas cultum, ſapientia fidem.*

287. *Si quis, quæ Chriſtus præcipit, expendat, comperiet omnia ad noſtras vtilitates referri, vt nemo, niſi maximo ſuo bono, ſentiat ſe credere.*

288. *Vt nihil eſt homini gratius, quàm fidi ſibi, ita nec Deo: nec quiſquam bene de illo cogita,*

gitat, cui timidè seipsum credit.

289. Fundamentum salutis est, credere Deum esse patrem, & huius filium vnicum Iesum Christum, legislatorem nostrum: & ex vtroq; spirare sanctum illum afflatum, sine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelsum, aut profuturum nobis.

290. Verus Dei cultus est, animum morbis & prauis affectibus perpurgare, & in illius, quàm proximè possumus, transformari simulacrum, vt puri & sancti simus, sicut & ipse est, neminem oderimus, omnibus prodesse studeamus.

291. Quo magis te à corporalibus ad incorporea transtuleris, hoc vitam diuiniorem viues.

292. Ita fiet, vt Deus cognatam & similem sibi naturam agnoscat, eaq; delectetur: ac velut in vero & germano templo habitet, multò sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorũ.

293. Templum Dei sanctum est, inquit Paulus, quod estis vos.

294. Tantus hospes conseruandus est, nec tetro peccatorum fœtore expellendus.

295. Corporalia opera fatua sunt ante Deum, nisi conditura ex animo addatur.

296. In occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atq; adeo in corde ipso, atq; in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, testem, iudicem omnium etiam cogitationum tuarum:

rum: vt illius præsentiam reueritus, nihil non modo facias, sed nec in animum admittas nefarium, aut turpe.

297. Charitas erga Deum hæc esse debet, vt illum cæteris rebus vniuersis anteponas, honoremq; & gloriam illius chariorem habeas cunctis vitæ huius honoribus & commodis.

298. Et quemadmodum amicus, cum amici memoria occurrit, beneuola quadam afficitur et pia lætitia: sic curare te decet, vt diuina omnia amicissima tibi sint, & proinde gratissima, verserisq; in illis multò libentissimè.

299. Quoties nominari audis Deum, maius quiddam & admirabilius occurrat, quàm quod possit humana mens capere.

300. Quæ de illo & diuis dicuntur, audi, non quomodo humana, sed cum magna animi admiratione.

301. De Deo ne quid temerè sentias, aut de illius factis pronuncies aliter quàm venerabundus & timidè.

302. Impium, in res sacras iocari, aut dicta sanctarum scripturarum ad lusus, ineptias, aniles fabulas, scommata conuertere, ceu quis medicinæ ad salutem paratæ cœnum aspergat: ad obscœnitatem autem trahere, id verò nefarium & intolerabile.

303. Omnia decet illic esse admiranda, & cum ingenti dignatione in animos recipienda.

304. *Sacris intersis attentè ac piè, non ignarus, quæcunq; ibi seu vides, seu audis, esse purissima & sacrosancta, spectareq; ad immensam illam Dei maiestatem, quam adorare facile est, comprehendere impossibile.*

305. *Ita vt in diuina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quò possit vis vlla humani ingenij pertingere.*

306. *Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quanto id æquius est diuinis deferri?*

307. *Quoties nominari audis Iesum Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inæstimabilis, & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.*

308. *Cum titulum aliquem, aut epitheton Christi audis, extolle te in eius contemplationem: & ora, vt talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem, placidum, vt talem illum experiare: cum omnipotentem, vt id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: cum terribilem, vt eos à quibus terrêre, terreat.*

309. *Cum Dominum vocas, fac illi seruias: cum patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto patre filium.*

310. *Nulla res est in toto vniuerso, cuius si vel originem, vel naturam, viresq; intuearis, non suppeditet, quo autorem omnium Deum admireris & adores.*

311. Ni-

311. *Nihil exordire, non inuocato prius numine: Deus enim, in cuius manu sunt progressus & exitus, optatos eos tribuit ijs actibus, quos ab ipso auspicamur.*

312. *Quicquid aggressurus es, finem spectato, & vbi tu rectum consilium præstiteris, de euentu ne sis solicitus.*

313. *Illi fide, in cuius potestate sunt rerum euentus.*

314. *Quandoquidem religio omnis sita est in intimis pectoris: preces, da operam, vt intelligas, & caue, ne ore tantum permurmures. Sed cum oras, totus & animo, & mente, & cogitatione, & vultu in hoc sis, vt omnia secum consentiant, & excellentissimæ respondeant actioni.*

315. *Execrantur illum cœlestia oracula, qui opus Dei facit negligenter.*

316. *Si in citharœdo turpe est, aliud ipsum ore, aliud fides eius sonare: multò est turpius, cum Deo psallimus, aliud linguam dicere, aliud animum cogitare.*

317. *Vota nostra sobria sint, & digna, quæ à Deo petantur, & quæ Deus det, ne stulta illum, aut inepta offendant.*

318. *Sumpturus cibum, recordare omnipotentiæ Dei, qui cuncta ex nihilo condidit, sapientiæ ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementiæ, qui etiam inimicos suos pascit.*

319. *Expende quantum illud ſit, tot vitis vniuerſitatis mundi huius tam variam quotidiè alimoniam ſufficere, conſeruare omnia, & vindicare ab interitu, quo nutu ſuo tendunt.*

320. *Nullam neq; hominum, neq; angelorum ſapientiam, non modo hoc non poſſe præſtare, ſed nec intelligere.*

321. *Itaq; cum ſcias te de illius bonis viuere, cogita quàm execrandæ ſit ingratitudinis, quàm perditæ temeritatis, audire te cum illo inimicitias exercere, cuius beneficio & voluntate conſiſtis, non amplius, ſi nolit, futurus.*

322. *Ad menſam ſint caſta omnia, pura, cordata, ſancta, qualis ille eſt, inter cuius munera tunc verſaris.*

323. *Omnis detrectatio, virulentia, atrocitas, crudelitas à menſa arceatur, in qua tu ſentis incredibilem Dei erga te ſuauitatem & clementiam.*

324. *Quò intolerabilius eſt, eum te locum aſperitate aut odio in fratrem contaminare, vbi tu benignam & largam in te lenitatem percipis.*

325. *Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob cauſſam menſæ ſacra nominabant læta & feſta, ad quam triſte aliquid aut atrox dici fieriue nefas erat.*

326. *Cumque ſis omnipotenti, ſapientiſſimo, largiſſimo Deo curæ, tu immodicam ſuſtentandi tui curam depone, tanquam bonitati illius diffi-*

ſus: vnicam curam ſuſcipe, quomodo illi placeas, ac ſatisfacias.

327. *Stultiſſimum eſt, alimenti cauſſa prauum vllum facinus admittere, & illum offendere, à quo ſolo alimenta veniunt, vt eum tibi iratum facias, à quo aliquid contendis impetrare. Præſertim cum non alimentis conſeruetur vita, ſed voluntate Dei, quemadmodum diuinis oraculis declaratum eſt: Non pane hominem viuere, ſed verbo Dei.*

328. *Habemus ſyngrapham Ieſu, vniuerſorum in cœlo & in terra Domini, nihil eorum, quæ opus ſunt homini, defuturum ijs, qui quæſierint regnum Dei, & iuſticiam eius.*

329. *Tum ex Dei donis, quæ ipſe arbitrio ſuo & largitur & tollit, cum is in te tam benignus fuerit, tum in fratrem tuum, illius filium, malignus ne eſto, reputans vos ex æquo eſſe Dei filios, nec Deum plus tibi debere, quam illi: tantum voluiſſe te diſpenſatorem & adminiſtratorem eſſe, & à quo ſecundum Deum frater tuus peteret.*

331. *Nihil verius datur Chriſto, quàm quod egenis datur.*

332. *Sumpto cibo, conſidera cuius ſit ſapientiæ, cuius potentiæ vitam noſtram ijs rebus, quas ediſti, ſuſtentare, & ruentem fulcire.*

333. *Itaque habeas Deo gratiam, non quantam haberes illi, qui tibi pecunia ſua cibarium emiſ-*

emiſſet: ſed quanta habenda eſt ei, qui te & cibum ipſum condidit, & cibum propter te, & cibo te ſuſtentat, non vi illius, ſed ſua.

334. Cum petis quietem & cum ſurgis, reminiſcere beneficiorum Dei, non in te ſolum, ſed in totum genus hominum, atque adeo mundum vniuerſum.

335. Cogita quantæ ſint hoſtis hominum per licentiam quietis inſidiæ, dum homo velut cadauer iacet, impos ſui, quo inſtantius orandus eſt Chriſtus, vt nos tam imbecillos tueatur.

336. Nec vllo noſtro peccato irritandus eſt cuſtos & præſes noſter.

337. Et frons & pectus crucis nota exterius muniendum: interius verò pijs precibus & ſanctis meditationibus.

338. Vbi iam lectum ingrederis, fac cogites vnumquemque diem imaginem eſſe humanæ vitæ, cui ſuccedit nox & ſomnus, ſimulachrum mortis expreſſiſſimum.

339. Itaq; rogandus eſt Chriſtus, vt in vita & in morte adſit ſemper propitius ac fauens, illamque ipſam noctem præbeat nobis placidam atq; tranquillam.

340. Neue in ſomnijs terreamur, ſemperque etiam ſopitis, ille menti noſtræ obuerſetur: illius ſolatijs recreati ad matutinum tempus ſoſpites & læti perueniamus, cum pia memoria ſanctiſ-

ſimæ

ſimæ mortis ipſius precij, quo genus humanum redemptum eſt.

341. *Cubile ſeruabis caſtum mundumq́;, ne ius vllum in id inueniat autor ille, & caput totius ſpurcitiei.*

342. *Signo crucis & ſacra aqua, & inuocatione diuini numinis, ſed inprimis ſanctis cogitationibus, & ſtatuto cuſtodiendæ pietatis, omnem ab eo Diaboli ditionem pelles.*

343. *De mane ſurgens commenda te Chriſto: cui & age gratias, quod illius ope ac præſidio non es illa ipſa nocte oppreſſus dolis & inuidia immanis hoſtis.*

344. *Et quemadmodum de nocte dormiiſti, poſtea euigilaſti: ſic noſtra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Chriſto, cum apparebit iudex viuorum & mortuorum.*

345. *Quem ſupplex obteſtare, vt ſequentem diem velit ac faciat te in obſequio ſuo totum cōſumere, ne quem lædas, neu à quo lædatur tua probitas: ſed ſeptus vndiq; ac munitus pietate Chriſtiana, ſoſpes & integer tot euadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos ſparſit tetenditq́; inſidioſus Diabolus.*

345. *Sanctiſſimam Dei parentem, Mariam, & reliquos diuos, diuasq́; venerare, tanquam caros amicos Chriſti, Dei viuentis in ſecula ſeculorum.*

347. *De illorum vita & actis crebrò vel legito, vel audito attentissimus & libentissimè, pio & venerabundo animo, vt tibi ad imitationem prosint.*

348. *De illis sic senti, sic loquere, tanquam non iam hominibus, supergressis naturam omnem et fastigium humanum, diuinitati proximis & coniunctis.*

349. *Inter homines verò cum tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simusq; omnes pari iure in mundum inuecti, ad societatem & vitæ communionem facti: ad hanc conseruandam lex est à natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.*

350. *Hoc vnum instaurator ille naturæ collapsæ, suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.*

351. *Nam vt humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad eius fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modo mutuum amorem imperauit, sed eorum quoque, qui nos oderunt.*

352. *Ut simus cœlestis patris similes, qui suos quoque inimicos amat: quod declarat beneficijs illos prosequendo, & quidem maximis: neminem odit.*

353. *Quid? quod hominum ingenium ita fert, vt beneuolos in se illos velint, etiam in quos ipsi sunt maleuoli?*

DE CHARITATE.

354.

SAPIENTISSIMVS vitæ noſtræ magiſter, nempe & autor, vnicum dedit ad viuendum documentum, vt amemus, gnarus vitam noſtram,, ſi amemus, fore feliciſſimam nec aliȷs opus eſſe legibus.

355. Nihil felicius, quàm amare, iccirco Deus & angeli feliciſſimi, quia amant omnia.

356. Infelicius nihil, quàm non amare, quo affectu miſerrimi ſunt Diaboli.

357. Verus amor omnia exæquat. Vbi is viget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere, cum apud ſe eſſe ſentiat, quæ apud illum.

358. Non litem mouere fratri charo, ac neque ſe vnquam iniuria putat ab illo affici, ideo nec vltionem meditatur. Nemo inuidet ei, quem amat, nec quiſquam malis amici gaudet, nec bonis dolet: contrà, potius gaudet cum gaudentibus (iuxta dictum Apoſtoli) flet cum flentibus: idq; non fictè aut ſimulatè, ſed ex animo, quoniam amor omnia reddit communia, ſuaque eſſe exiſtimat, quæ ſunt eius, quem amat.

359. Documenti huius ſolidum & veriſſimum exemplar oculis noſtris ad imitationem propoſitum, ſunt Chriſti actiones.

360. Ve-

360. *Venit enim filius Dei, non vt verbis modo, sed exemplo vitæ suæ, rectam nos doceret viuendi rationem, vt illustratis sole illo suo animis nostris, apertè qualis quæque res esset, cerneremus.*

361. *Primum exercitus per omne genus patientiæ, quantam ostendit animi moderationem, in quanta potentia? impetitus tot, tam grauibus contumelijs, nemini remaledixit, tantum docuit viam Dei, aduersam detestatus, vinciri se est passus, qui mundum euertere vel vnico poterat nutu.*

362. *Calumniam quàm patienter tulit?*

363. *Deniq; sic gessit sese, vt nemo in eo potentiam nouerit, nisi ad iuuandum.*

364. *Rex & Dominus vniuersorum, per quem fecit Pater hunc mundum, quàm æquè tulit æquari se infimis mortalium? & propriam sibi domum, & charis suis ministris deesse alimenta?*

365. *Conditor rectorq; naturæ, malorum naturæ nostræ expers non fuit: esurijt, sitijt, delassatus fuit, & mæstus: quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum?*

366. *Tam amicus pacis, concordiæ, charitatis, vt nullum vitium magis sit insectatus, quàm superbiam, & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, simultates.*

367. *Osten-*

367. *Ostendens nihil esse, cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis, cum sint aduenticia & aliena.*

368. *Nec ab internis, & virtute, cum à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quod quis eiusmodi muneribus sese efferat, nec fontem atq; originem agnoscat, despiciens eos, ad quorum vtilitatem hæc à Deo accepit.*

369. *Et ad superbiam infringendam, ne quis tanquam ritè subditus religioni, & seruator legis Euangelicæ sibi placeat, audiuimus ab eo: Cum omnia, quæ vobis præcepi, feceritis, dicite: Serui inutiles sumus.*

370. *Quanta stultitia est eorum, qui se exactè Christianos gloriantur, & aliis in obseruanda lege sese anteponunt?*

371. *Quum nemo de se norit, an virtutem habeat, vtrum odio Dei, an gratia dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtute sit locupletior: an asscitus & destinatus in consortium cœlestium, cum sit ipse miseriis sempiternis assignatus:*

372. *Iccirco iudicium omne de homine homini ademit, cæco & ignaro, recessum cordis ad se transtulit, scrutatorem pectoris humani.*

373. *Exteriora enim, quæ sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.*

374. *Non ergo vno congressu, quod nonnulli faciunt temerarii, non centum, non longissimo*

 conui-

conuictu de ingenio, vicijs, aut virtutibus cuiusquam sententiam in totum feras.

375. *Longissimæ & obscurissimæ sunt in humano corde latebræ, quæ humana acies in tantam caliginem penetrabit?*

376. *Et cum Christus vniuersum genus hominum morte sua sibi asseruerit, tantoque precio de seruitute Diaboli redemerit, nemo ausit contemnere, nemo ludere animam, quam ita Dominus amauit, vt nihil cunctatus sit vitam suam pro illa effundere.*

377. *Pro vniuersis crucifixus est Dominus, & pro singulis.*

378. *Nec speres fore Christo rem gratam, si tu oderis quem ille amat.*

379. *Hanc vult sibi referri gratiam, vt quemadmodum ipse Dominus nos seruos nequam & pessimè meritos amauit, ita & nos conseruos nostros.*

380. *Hic inchoauit mutuam hominum inter se & cum Deo charitatem, hoc est, humanæ beatitudinis iecit fundamenta, in cælo absoluit.*

381. *Hæc est vita & gratia Christi, sapientia humanum ingenium excedens, æquitate intelligentibus congruens, bonitate cunctos alliciens.*

382. *Nemo se Christianum esse putet, nemo se Deo esse charum confidat, si quem odit, cum Christus nobis homines omnes commendarit.*

383. *Hominem tibi à Deo commendatum, si dignus est, ama, quia dignus est quem ames: sin indignus, ama, quia Deus dignus, cui pareas.*
384. *Non ieiunia, non erogatæ opes omnes in pauperum vsum, hominem Deo gratiosum reddunt, sola hoc præstat hominum charitas, hoc nos Apostolus eius docuit.*
385. *Nullum videbis hominem, quem non existimes debere tibi esse fratris germani loco, vt eius rebus prosperis gaudeas, aduersis doleas, iuuesq; quantum erit opis tuæ.*
386. *Non natio affectum hunc minuat, non ciuitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium, vnus est omnium pater Deus, quem tu, edoctus à Christo, quotidie patrem compelles, qui te filium agnoscet, si tu eius filios fratres agnoueris.*
387. *Ne sit tibi turpe, fratrem illum habere, quem Deus non dedignatur filium.*
388. *Pacem & concordiam, & amorem inuexit Deus.*
389. *Partes & factiones, & priuatas vtilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, Diabolus peritissimus horum artifex.*
390. *Deus quia vult nos fieri saluos, spargit beneuolentiam: Diabolus, quia perditos, inimicitias.*

391. Concordia etiam pusilla coalescunt, discordia maxima dissipantur.

392. Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare, vel conseruare sartam tectam, ij filij Dei vocabuntur, teste Christo, hi vero sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. Qui verò discordias serere, caritatem hominum inter se rescindere, ij filij Diaboli.

393. Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, Bellum, scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.

394. Quam detestatur natura, quæ hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionem vitæ: auersatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes caritatem.

395. Nec quisquam homo homini, vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.

396. Si quem arbitreris iniquo aut infenso esse in te animo, nullum laborem aut operam refugias, dum illum quacunq; ratione lenias, & places tibi.

397. Neq; in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunis parcas, modo tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.

398. Neminem irriseris, cogitans quod vni alicui accidit, posse cuiuis accidere. Age potius Deo gratias, quod te extra eam sortem posuerit:

rit: & ora, tum tibi ne quid tale accidat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel æquum animum, & ipse subueni, si potes.

399. *Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non misereri communem naturam.*

400. *Esto hominibus misericors, & consequêre à Deo misericordiam.*

401. *Fortuna & casus humani sunt omnibus communes, vnicuique minantur, vnicuique impendent.*

402. *Hoc amore hominibus debito, nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem eius procuraueris, si studueris, vt omnes, si potes, vtiq; quàm plurimos reddas bonos.*

403. *Nihil magis amori dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quàm si quos malos reddideris vel suasibus, vel exemplo, vel vllo alio incitamento.*

404. *Primum omnium & felicissimum est, si ames, etiam odiosius, sed iucundissimum quoque est, & maximè tutum amari.*

405. *Nullæ certiores opes, quàm certæ amicitiæ.*

406. *Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.*

407. *Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.*

408. *Sed vera, & solida, & duratura amicitia*

citia tantummodo eſt inter bonos, inter quos facile amor coaleſcit.

409. *Mali nec inter ſe amici ſunt, nec cum bonis.*

410. *Vt ameris, certiſſima eſt & breuiſſima per amorem via, nihil enim ſic amorem elicit, vt amor.*

411. *Conciliatur quoque virtute, quæ natura ſua amabilis eſt, vt vel ignotiſſimos ad ſe amandam inuitet & trahat.*

412. *Tum etiam virtutis ſignis, manſuetudine, modeſtia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate, ſi nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut inſolentiam, aut petulantiam, aut obſcœnitatem reſipiat: omnia ſint dulcia, mitia, lenia, & pura.*

413. *Amicitiæ venenum, ſi amas tanquam oſurus: & amicum ſic habeas, vt putes poſſe inimicum fieri.*

414. *Salutare illud: Odi tanquam amaturus. In amicitia nulla ſit inimicitiæ cogitatio.*

415. *Quem habes amicum, ne credas futurum vnquam inimicum: alioqui infirma & fragilis erit amicitia.*

416. *In qua decet ineſſe fidem, conſtantiam, ſimplicitatem, vt de amico nec ipſe ſuſpiceris, nec ſuſpicantibus aut deferentibus aurem accommodes.*

417. Vita non est vita suspicacibus aut timidis, sed assidua mors.

418. Ne in alienas vitas inquiras, neue curiosius scruteris, quid quisque agat: multæ hinc suboriuntur simultates.

419. Et qui hæc faciunt, suorum solent esse incuriosi, alienorum soliciti. Stultum est, alios tam probè nosse, seipsum ignorare.

420. Nec amare tantum homines debes, sed etiam quos æquum est reuereri, ac inter eos honestè versari, & cum decore: in quo est officium vitæ communis.

421. Ne putes nihil interesse, vbi, cum quibus, apud quos agas.

DE CONVICTV hominum.

422.

SIT tibi inter homines modestia, & moderatio in vniuerso corpore: & præcipuè in oculis, ac ore toto: à quo absit species omnis fastidij & contemptus, absit gesticulatio & lascivia: serenitas illud & quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum affecti.

423. Solum humanæ faciei tegumentum decorum inprimis & fauorabile, modestia & verecundia, quia nudis nihil potest dici fœdius aut detestabilius.

424. *Desperanda illius salus, quem desiit pudere malefacere.*

425. *Nec vultus sit in atrocitatem, aut seueritatem nimiam compositus, vnde colligitur sæuus & impotens animus.*

426. *Risus ne sit frequens aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, ne in cachinnum aut irrisum exeat.*

427. *Nullam esse rem talem existima, quæ te tantopere queat exhilarare, vt ingentem attollere risum cogat.*

428. *Sed risus potest esse caussa aliqua, irrisus nulla.*

429. *Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos sæuum, notos immanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.*

430. *Oculi sint quieti, manus ne ludibundæ, ne gesticulatrices.*

431. *Nec assuesce quenquam cædere, ex talitro venitur ad pugnam, hinc ad fustem & ferrum.*

432. *Solos bonos vero ac germano honore prosequere, qui ex veneratione animi nascitur.*

433. *Magistratibus exteriorem honorem exhibe, illisque audiens esto, etiam si grauia & molesta imperent: Hoc enim vult Deus propter publicam quietem.*

434. Di-

434. *Diuitibus cede, ne irritati & tibi, & alijs bonis noceant.*

435. *Seni aſſurge, reueritus ætatem, & rerum vſum, prudentiamq́;, quæ in illa eſſe ſolet: Honorationi alienæ non modo paria facito, verumetiam iuxta præceptum Apoſtoli, præuerte. Salutantem non reſalutare, nec feliciter precanti feliciter reprecari, id ſi factum cognoſcas, aut extremæ barbariei eſt, aut incuriæ ſocordiſſimæ. Quàm exiguæ res ſunt, & nullius impendij, ſalutatio, affabilitas, comitas, honor, at quàm magnas amicitias conglutinant exhibitæ, diſſoluunt prætermiſſæ? Quanta eſt bonarum rerum ignorantia, nolle multorum beneuolentiam tantulo redimere? Generoſiſſimè vt quiſq; eſt, & optimè educatus, ita ſe maximè mitem omnibus & comem præbet: vt faſtidium & ferocia ex vtilitate ſunt, aut hebetudine, aut imperitia, vnde in bonas artes eruditio Humanitas nuncupata eſt. Ipſe ſi non ſalutare, aut reſalutare, negligentiæ magis aſſcribito, vel inconſiderantiæ, quàm contemtui. Parum blandè aut honorificè appellatus, ſeu moribus, ſeu naturæ attribue, non malitiæ, vel odio. Hiſce interpretationibus ac ſimilibus ſanctam tibi & iucundiſſimam parabis vitam, quippe omnes diliges, nec à quoq; te offenſum arbitrabere. Vetus dictum: Ut verax, ne ſuſpicax. Hoc verbis nouum, ſententia priſcum: Ut quietus, ne ſuſpicax.*

436. Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.

437. Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? sin maior, irritas, & auertis minorem contemptu.

438. Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, vt contemptum mereatur.

439. Multi laborant, vt à contemptu se vindicent, sed plures, vt de contemptu.

440. Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.

441. Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei iudicium contemnas.

442. Et sæpe, quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

DE VERBIS.

443.

LINGVAM dedit Deus hominibus, vt sit instrumentum societatis & communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.

444. Hæc magnorum & bonorum & malorum est caussa, prout vtaris. Scitè Iacobus Apostolus assimilauit eam clauo nauis. Freni sunt illi iniiciendi, & cohibenda, ne vel aliis noceat, vel sibiipsi.

445. Nul-

445. *Nullum est peccati vt facilius instrumentum, ita nec crebrius.*
446. *Nemini conuicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modo in re, sed nec fama atq; existimatione.*
447. *In neminem petulantius, aut procacius debaccheris, vel effusius ac immoderatius inuehare, etiam lacessitus & læsus, magis enim te & apud Deum, & homines cordatos lædes, quàm illum ipsum, cui maledicis.*
448. *Conuicium conuicio regerere, est lutum luto purgare.*
449. *Minitari, muliercularum est, nec proborum.*
450. *Ne sis tam tener, vt verbulis transuerbereris.*
451. *Nec facundiam exerceas caninam, nec diserti laudem affectes in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum esse satius est.*
452. *Alios reprehendere ne sis solicitus, hoc cura, ne sit quod alij possint in te meritò taxare.*
453. *Verum reprehendens ne vtare acerbitate, aut atrocitate vlla verborum, fac vt obiurgationis amarori aliquid admisceatur dulce, quod plagam leniat, si quam facis.*
454. *Modo ne fructus pereat reprehensionis, dum rem studes nimium mitigare, neu in assentationem prolabaris.*

455. *Assentatio deforme vicium: turpe illi, qui dicit, perniciosum ei, qui audit.*

456. *Nec putes rem vllam esse tantam, vt à recto & vero propter eam sustineas deflectere, non hoc abs te opes, non vllæ necessitudines, non preces, non minæ, non mortis metus, & certum periculum extorqueant.*

457. *Sic tibi & autoritatem parabis, & fidem, vt oracula putentur esse, quæcunque dicas, aliter despicieris, & indignissimus iudicaberis, qui vel audiare.*

458. *Sermone vtitor modesto, ciuili, comi, non aspero, non rusticano, vel imperito, sed nec accurato aut affectato nimis, ne, cum loquendum sit, vt intelligamur, sermoni tuo interprete sit opus.*

459. *Nec contumeliosum vsurpes sermonem, aut reprehensorium, aut rigidum: sed neq; blandum, aut fractum, aut adulatorium.*

460. *Est quiddam mediocre, quod nec suam dignitatem abijcit, nec alienam tollit.*

461. *Lasciuia & spurcicies à sermone extirpanda, vt à cibis venenum.*

462. *Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, nec aut cogitationem præuertant verba, nec respondeas, antequam qua de re agatur, plenè intellexeris: & quid ille, cui respondes, dixerit, senseritq;.*

463. *Rarissimum debet esse illud Ciceronis:*

Quic-

Quicquid in buccam: & meritò soli Attico dictum. At nescio an vsquam admittendum, cum inter amicos cauendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat, aut lædat.

464. *Quàm turpe illud & periculosum: Lingua quo vadis?*

465. *Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa inprimis pugnant cum capite legis suæ, rixas, discordias, simultates:*

466. *Ad circumspectionem loquendi interminatus est, De omni verbo ocioso, quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in disquisitione illa mundi.*

467. *Iccirco Psalmista inquit: Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.*

468. *Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, neue audiri velis solus, est enim in loquendo vicissitudo, etiamsi cum imperitissimis agas, aut vilissimis. Sed nec adeò rarus aut tardus, vt ipse te auscultare existimeris, idq; facere, quod singula tua verba singulæ tibi rosæ videantur.*

469. *Inter prudentes præstat audire, quàm loqui; sed est locus, vbi tacere tam est vicium, quàm loqui, quando non oportet. Nulla voluptas est tanta, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis, ac diserti.*

470. *Ne sis nimis percontator, est enim molestum*

lestum & odiosum. Nobis & illud Horatij:
Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

471. *In differendo ne sis contentiosus, aut pertinax. Si verum audias, hoc protinus silentio reuerere, illiq; tanquam diuinæ rei adsurgito.*

472. *Sin non audias, nihilominus concede hoc vel amico, vel modestiæ tuæ, præsertim vbi nullum neq; probi mores detrimentum accipiunt, neq; pietas.*

473. *Superuacanea est contentio, si non assit proficiendi spes.*

474. *Arrogantiam & iactantiam, aut superbam & fastidiosam autoritatem non ferunt homines, ne in maximis quidem viris, & omnem laudem meritis.*

475. *Ne verbis quòd scis ostentes, sed rebus te ostende scire.*

476. *Nec quicquid est iucundum tibi dicendi, idem credideris esse alijs audientibus.*

477. *Caue ne quid facias, quod securus non sis, nisi celetur, sed si fecisse contingat, nemini detexeris. Quod taceri vis, prior ipse taceas, sin detecturus es, vide etiam atq; etiam cui. Arcanum quid aut celandum, maximè amico cum committis, caue ne iocum admisceas, ne ille iocum vt referat, occultum retegat.*

478. *Tibi verò arcanum creditum accuratius & fidelius custodi, quam depositam pecuniã.*

479. Ni-

479. *Nihil erit in humana vita tutum, si tollatur secretorum fides.*

480. *Si quid promiseris, præsta, etiamsi res sit ardua inprimis, & difficilis, saltem vt obligatam alteri tuam fidem soluas.*

481. *Si quid tibi sit promissum, ne exigas, acrior semper in te iudex, quàm in alios.*

482. *Existimare decet te, homines habere sensum, rationem, mentem, iudicium, ne speres te illis posse persuadere, malefacta esse benefacta, aut contra: nec falli posse rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbratis, quæ tandem produnt se, & fiunt tantò fœdiores ac inuisiores, quantò prius occultiores fuerant.*

483. *Infestis enim animis accipimus ea, quibus sumus decepti.*

484. *Ideo consultius est omnia esse aperta, nuda, simplicia.*

485. *Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius aut gratius.*

486. *Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur.*

487. *Nec mendacij vtilitas solida est, ac diuturna, nec veritatis damnum diu nocet.*

488. *A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto, nihil est enim humanæ conditioni abiectius, vt quod illam procul à Deo separat, Diabolo similem, ac mancipium facit.*

489. *Deinde ſeu tardè, ſeu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturque mentienti in turpem ignominiam.*

490. *Quid deſpectius aut vilius mendace?*

491. *Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiamſi affirmes veriſſima.*

492. *Contra, ſi veracem, maiorem habebit fidem nutus tuus, quàm aliorum ſanctiſſimum iuſiurandum.*

493. *Si non vis loqui repugnantia, ſi vis ineſſe verbis tuis conſtantiam, nihil opus eſt memoria, aut arte alia, quàm vt dicas ſemper, quod credis verum eſſe.*

494. *Verum vero conſentiens, falſum nec vero, nec falſo.*

495. *Sed ſi vis in opinione tua verum ineſſe, ne facile credas niſi comperta, vel magnam veri faciem præ ſe ferentia.*

496. *Neu ſis ſuſpicax. Vnde illud ſapienter dictum: Si vis eſſe verax, ſuſpicax non eris.*

497. *Miſerum illum, qui id egit, vnde extricare ſe non poteſt, niſi per mendacium.*

498. *Iurare ne conſueſcas. Sapiens enim ait: Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet à domo eius plaga.*

499. *Et Dominus in Euangelio ſuo vetat nos penitus iurare, tantum affirmare, ita eſt; aut negare, non eſt.*

500. *Magna eſt Dei reuerentia non illum paſ-*

ſim, au-

sim, aut facilè testem adducere. Non hoc debet, nisi ab inuito & coacto fieri.

501. *Qui facilè in serijs iurat, in iocis iurabit, qui in iocis, & in mendacio.*

502. *Si qui tibi credituri sunt, æquè iniurato credent, vt iurato: si non credituri, magis etiam, si iureiurando auertentur.*

QVOMODO HOMInibus vtendum.

503.

INTER *homines est aliquod faciendum discrimen. Sunt enim ex ijs alij domestici, alij noti tantum, alij ignoti.*

504. *Domesticos voco, consanguineos, affines, & quibus cum in eadem domo & familia degis.*

505. *Omnes sunt diligendi, etiam in ignotos talem te ostendes, vt sentiant te in vniuersum toti generi humano amicum esse, omnibusq; bene cupere.*

506. *Non tamen te eundem præstabis omnibus, vt lineam albam in albo saxo. Alios adhibebis consilijs, alijs parebis & obsequêre, alios reuereberis ac coles, alijs gratiam referes, si q̃ ab eis tuleris beneficium, & ijs potissimum, quorũ opera vsꝰ es vtili tibi, aut diligenti, aut fideli.*

507. *In quo animus pro opere computandus est, non in multo peiore loco videatur esse, qui*

conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui profuit.

508. *Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo & compensando solicitus, quàm si pecunias mutuas.*

509. *Nec putes minus esse operam dedisse, duntaxat honestam, & à sincero profectam animo, quàm pecuniam, quin hoc maius, quo cuiq; corpus quàm externa charius debet esse. Ne expectes, dum necessitates ad te suas familiaris deferat, tu illas adorare, sed eis vltrò subuenias. Honestis precibus occurrere, & antequam oreris, exorare.*

510. *Parentes non amabis solum, sed secundum Deum vnicè venerabere, illorum iussis tanquam diuinis imperijs obtemperabis.*

511. *Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam esse, vel maiori curæ.*

512. *His proximi sunt præceptores, pædonomi, tutores, deniq; quibus commendata est morum tuorum cura, quîs nihil est in homine preciosius, aut præstabilius.*

513. *Istos, velut alteros parentes, ama & reuerere, his modestè, imò cum alacritate quadam pare, reputans quæcunq; præcipiunt, non ad sua illos referre commoda, sed ad tua.*

514. *Quod cum ita sit, pessimam tu illis gratiam redderes, si vbi ipse commodis tuis intentissimi sunt, tu eis odium aut contumaciam pro tali beneficio reponeres.*

515. Cre-

515. *Crede te illi esse charum, à quo amicè reprehenderis.*

516. *Nec vnquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si vera obijcit, ostendit quod emendemus: sin falsa, quod vitemus: ita semper vel meliores reddit, vel cautiores.*

517. *Quos familiares tibi facturus es, explòra prius, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum alijs amicis gesserint, ne te postea necessitudinis pœniteat.*

518. *Ne familiaris illi fias, cuius familiaritatem bonos vides auersari. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua: quales sunt parasiti, & quòrum consuetudine, ac tanquam affrictu vel peior fies, vel labem aut periculum contrahes. Illos quoq; qui amicis felicioribus inuident: tum qui iocorum studiosi, nihil pensi habent in vitam & maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere, aut innata loquacitate reticenda cumprimis effutiunt: sed illis potissimum, qui ob leuem rixulam grauissimas inimicitias cum charissimis suscipiunt, acriusq; eos vlciscuntur, quos aliquando amarunt, quam quos semper oderunt, barbarica quadam persuasione, minus ferendam esse iniuriam, quæ fit ab amico, quàm quæ ab inimico; in quo se ostendunt nunquam amasse, alioqui non putarent se tam citò læsos. Eiusmodi præstat inimicos, aut certè ignotos habere, quàm amicos.*

519. *Esto in admittendis ac familiaritatem cunctantior, in retinendis semel admissis constantior.*

520. *Familiares elige, non placituros tantum, sed & profuturos, non eos, qui omnia loquentur ad gratiam, sed qui ad commodum, nec qui suauiter assentabuntur, sed qui verè admonebũt.*

521. *Si consueueris assentatoribus delectari, nunquam verum audies.*

522. *Ex bestijs exitiabiles maximè, inter feras inuidia, inter mansuetas adulatio.*

523. *Quàm amanda sapientia & virtus, tam execranda assentatio, quæ impedit ne illuc perueniamus, dum suadet iam peruenisse, tam diligenda recta admonitio, quæ illuc prouehit, dum quantum supersit, & quemadmodum conficiendum sit, docet.*

524. *Si reprehendi fers ægrè, & reprehendenda ne feceris.*

525. *Miserum illum qui admonitorem, cum eget, non habet.*

526. *Malorum hominum consuetudinem non secus atque ictos peste deuita, vtrinq; enim metuendum contagium.*

527. *Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.*

528. *Sed huic fiduciæ non est nimis fidendum, præsertim quoniam natura nostra in malum fertur prona, ad virtutem autem accliuis est, atq; ardua semita.*

529. Ex-

529. Explora & ipſe qui ſis, quo loco, quæ conditione, nec putes rem vllam eſſe tantam, ob quam tibi plus, quàm cæteris liceat.

530. Quo tibi plus concedente more licet, hoc minus trahente moderatione libeat.

531. In minores præbe te comem, in maiores reuerentem, in pares facilem ac tractabilem.

532. Sic vt vicioſis ſemper durus, rigidus, inexorabilis.

533. A potentioribus contemni te, ne iniquè accipias: potiusq; id crede fieri fortunæ vicio, quàm hominis.

534. Si quid à minore proficiſcatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam eſſe, ſed libertatem.

535. Te etiam nimis eſſe delicatum, cui leues titillationes, grandes videantur eſſe plagæ.

356. Nec oportet exiſtimes te ſolum eſſe hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat. Homo es, viue æquo cum reliquis hominibus iure.

537. Imò verò, ſi ſapientior es, ſi melior, hoc indulge, hoc concede magis de iure tuo cæteris, tanquam imperitioribus, aut imbecillioribus: tibi verò minus velis ignoſci, cui tantum robur ſapientia & virtus attulere.

538. Si virtute non excellis, cur poſtulas videri alijs potior? ſi excellis, cur affectibus moderandis non plùs quam vulgus præſtas?

539. *Iniuriam accipere, quàm facere: decipi, quàm decipere, satius & præstantius: quod nec humana ignorauit sapientia, vt Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.*

540. *Memineris humanæ imbecillitatis esse falli, errare, nec te grauiter aliorum delicta offendant, præsertim aduersum.*

541. *Ignoscere, generosi pectoris: iram retinere, atrocis, sæui, degeneris, vilis: quod & natura in mutis animantibus ostendit.*

542. *Cumq; Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quàm ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atq; excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi & præpotentis Dei?*

543. *Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.*

544. *Et est profectò æquum, vt eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis, aut alijs non paulo leuioribus ipse eges.*

545. *Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illa, quam edocti sumus ab eius filio Christo Domino, quæ iccirco Dominica nominatur.*

546. *At illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris, quicquid ipse condonari tibi à Deo petis.*

547. *Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.*

548. Quicquid vnquam homo in hominem peccauit, minutissima pars est eius, quod quiuis hominum singulis momentis in Deum peccat, nimirum tantum, quantò maior & excelsior est homine Deus.

549. Si cui es iratus, fac iuxta monitum Apostoli, ne sol occidat super iram tuam.

550. Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone, vt composito & tranquillo animo placidissimè te quieti tradas.

551. Cui semel ignoueris, cura vt ille sentiat bona fide id esse actum vt nec ipse iniuriarum memineris, & te experiatur amicum, si qua in re iuuare aut commodare illi potes.

552. Affectus iniuria, caue ne vltionem tuis manibus de quoquam sumas, nec eam vlli mortalium mandes, non est tibi ius in seruum alienum, imò in conseruum tuum. Domino tuo iniuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conseruo tuo.

553. Atqui Deus est omnium Dominus, vniuersi sumus eius serui. Sit satis, te questum, ac ne queraris quidem. Oculus Domini singula intuetur, & iuxta sacrum verbum, ipse nouit & facientem iniuriam & patientem.

554. Iccirco sic ipse omnibus edicit: Mihi vindictam, & ego retribuam.

555. Nam cum in animo sit iniuria, non in

 facto,

facto, solus Deus scit, qui fuerit animus, & quod ei debetur supplicium.

556. *Plerunq; putamus eam esse iniuriam, quæ non est: vt sunt nobis affectus nostri nimis chari, qui non sinunt nos singula ritè examinare, sed ad iudicandum transuersos vi sua rapiunt.*

QVOMODO SE QVISque geret erga seipsum.

557.

CONVENIT *te non charum modo esse tibiipsi, sed etiam venerabilem præbere, vt pudeat te tuiipsius aliquid facturi vel ineptè, vel imprudenter, vel impudenter, fœde, flagitiosè, sceleratè, nefariè, impiè.*

558. *Pluris facias iudicium conscientiæ tuæ, quàm voces omnes ingentis multitudinis, quæ imperita & stulta est: ignota temerè vt probat, sic & damnat.*

559. *Conscientia est, quæ turbata maximos affert animo cruciatus: tranquilla, maximam beatitudinem, cui nullæ opes, nulla possunt regna comparari.*

560. *Hoc est, quod Dominus in Euangelio pollicetur suis, multa plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.*

561. *Fama nec profutura malo, nec læsura bonum.*

562. *Mor-*

562. *Mortuus quid plus referes de fama, quàm pictura Apellis laudata ? aut equus in Olympia victor ? nec viuo quidem prodest, si eam ignorat : si nouit, nihil affert aliud, nisi vt sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.*

563. *Conscientia verum, & solidum, & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitæq; huius magna est magistra, &, quemadmodum scitè ille dixit, Murus aheneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula & securi, nec vllus est tantus error, qui eum commoueat, est enim mente defixus Deo, illiq; fidit vni, ac ei se nouit peculiari esse curæ, cui scit parere vniuersa.*

564. *Turpe est alijs notum esse, ignotum sibi.*

565. *An non tibi sufficit, te & tibi notum esse : & (quod maximum est) Deo ?*

566. *Qui tamen numinis curam abijciunt, vt audacius & securius peccent, ij dupliciter sunt mali, quod nec homines reuerentur, nec Deum.*

567. *Et in conscientiam iniurij sunt, quam derident, ac deludunt tanquam ob id spreuerint famam, vt se conscientiæ suæ liberius vindicarent, quæ hac de caussa effusius delinquit, quod nullo metu coërcetur.*

568. *Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere, ac contendere, vt excellentissima nostri pars ornata atq; exculta sit veris germanisq; ornamẽtis, nempe religione.*

569. *Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates deniq;, quæcunque siue extrinsecus sunt, siue in corpore: cùm potissima hominis pars sit mens.*

570. *Nec amat se, qui ignoratione sui seipsum fallit, vel falli se ab alijs patitur: interdum gaudet, cum ea sibi persuadet inesse bona, quæ nulla insunt.*

571. *Hic non est in homine amor sui, cum ipse sit animus: sed amor corporis inconsultus: cæcus, ferus, perniciosus sibi & alijs.*

572. *Quem non iniuria caput esse, ac originem malorum omnium Socrates pronunciauit, quippe tollit charitatem mutuam, vnde in genere humano mala omnia nascuntur.*

573. *Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alienum amat, nec ab alio amatur.*

574. *Superbus mitibus discors, superbu multo etiam magis.*

575. *Seruator noster breui declarat documento, quid sit amare se, quid odisse: Qui odit, inquit, animam suam, nihil illi in rebus istis fortuitis aut perituris indulgendo, is verè amat eam, & saluam cupit: qui verò amat indulgendo, is odit, is vult perditam.*

576. *Laborem pro æterno & cælesti præmio, quis nisi amens refugiat? cum nec caduca hæc & fragilia citra laborem acquirantur.*

577. *Hæc est lex eorum, quibus pater est*

Adam,

Adam, vt laborent: hæc eorum execratio; quibus mater Eua, vt affligantur.

578. *Quantò præstat anniti, vt maxima merces opera nostra quæratur, quàm exigua, vilis, & euanida? atq; hinc sempiternus cruciatus & mœror.*

579. *Quid quod facilius & tutius, & securius, ac proinde iucundius leuiusque est, bene agere, cum peccatum timoris & sollicitudinis sit plenum?*

580. *Peccatum hominis mors, vt iugulare seipsum videatur quisquis peccat, abducit enim se à Deo vita nostra, & à quiete conscientiæ suæ, qua nihil est beatius.*

581. *Peccati sordes ablues lachrymis, pœnitentia, & inuocatione diuinæ clementiæ, multum huic confisus.*

582. *Occasio omnis peccandi & caussa, intentissima cura vitanda est. Sapiens ait: Qui amat periculum, peribit in eo.*

583. *Et imminet semper occasioni suæ Diabolus, per quem nunquam nobis licet securis agere.*

584. *Semper est cum eo belligerandum, vt verò Iob dixerit: Militia est vita hominis super terram.*

585. *Et cum sit hostis tam potens, robustus, vafer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot strategemata: nulla ratione,*

aut arte, aut vi nostra propria possemus pares illi, nedum superiores è conflictu excedere, iccirco diffisi nostris copijs, ad Deum accurrendum est, ad opem implorandam.

586. *Hac caussa Dominus ac Magister noster suis illud subinde præcipit, orent & religiosis affectibus à patre omnium petant, ne in tentationem ducantur, hoc est, in prælium, quo manus cum Diabolo conserant.*

587. *Et in oratione, quam ipse nos docuit, illa est coronis: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à prauo illo insidiatore.*

588. *Sic ergo agamus semper, tanquam in acie armati, vigilantes, accincti, intenti, occasionibus nostris non indormientes, & cum tanta sit vitæ fugacitas, in tãta incertitate, vt ne crastinum quidem possit sibi quisquam polliceri, stultum est & periculosissimum, si spes nostras in longum tendamus, differamusque nos adornare futuro itineri, quo singulis momentis vocamur, inscij quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quamobrem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidiè accrescat, quo instructi & confisi, nunquam per segnitiem aut socordiam inopinantes opprimamur, aut discedamus mœsti, sed parati abire, & vitæ huius pleni, agentes præ nobis magnam & optimam spem vitæ, innocentes sancteque transactæ per fidem filij Dei & pietatem, quam*

nos

nos edocuit, quo munere nullum potuit homini à Deo maius aut pulchrius dari, quo Deum noſcimus, & quantum effici à mortali poteſt, æmulamur, ſequimur, conſequimur.

589. *Sine hoc quid eſt homo aliud, quàm immortale pecus?*

590. *Vt vnus dies humanæ vitæ præferendus eſt longiſſimæ ætati corui, aut cerui, ita dies vnus ex religione actus, hoc eſt, diuinæ vitæ, toti æternitati ſine religione anteponendus.*

591. *Hæc eſt vita æterna, inquit Chriſtus Dominus, vt cognoſcamus patrem, & quem ille miſit Ieſum Chriſtum.*

592. *Hic eſt curſus abſolutæ ſapientiæ, cuius primus gradus eſt, noſſe ſe, poſtremus, noſſe Deum.*

Regi ſeculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo, honor & gloria.

IOAN. LVDOVICVS D. MARIÆ CAMBRIÆ PRINCIPIS HENRICI VIII. Angliæ regis filiæ, S.

SOLITVM eſt principibus adhiberi ſatellitium, quod pro cuſtodia corporis & vita illorum perpetuò excubet, recepto magis more, quàm ſapienti aut probo, cum principes eo ipſo metum ſuum teſtentur, qui verè ex conſcientia naſcitur, nec vlla certior cuſtodia ſit, aut fidelior quàm innocentia, & populorum amor, qui non armis aut terrore extorquetur, amore, fide, diligentia, cura communium commodorum elicitur. Nec immeritò laudata eſt Agaſiclis Lacedæmonum regis ſapientiſsima vox, poſſe quemuis ſine ſatellitio regnare, qui ſic ſubditis imperaret, vt filijs pater. Sed ſi conſuetudo tot annorum vſu comprobata, tolli tam ſubito non poteſt, ne cuſtodibus corporis iſtius careas, parentes tui curabunt. Ego verò à matre tua, inclyta & ſanctiſſima fœmina, rogatus, ſatellitium circumdabo animo tuo, quod te ſecuriorem ac tutiorem præſtabit, quàm haſtati aut ſagittarij quicunq;. Nam hæc corporea

rea custodia, corrupta nonnunquam vel precio, vel metu, vel delicijs, imperatorem suum aut deseruit, vt Neronem: aut prodidit, vt Galbam: aut etiam occidit, vt Pertinacem. Hi abs te semel bona fide asciti, pectora sua pro salute tua aduersus impetus assultusq; & insidias omnes obijcient. Est enim maius animo periculum à viribus & astu viciorum, quàm corpori ab externis aut intimis simultatibus: quantò cuiq; charior esse debet animus quã corpus, & viciorũ callidiores insidiæ atq; occultiores & eorum tyrannis grauior & interitus animi acerbior & terribilior. Accipies igitur Satellites ducentos, aut paulò plures, quos sic tibi facies familiares, vt nec noctu, nec interdiu, nec domi, nec in publico sinas à tutela tui vel latum vnguem discedere, ne his aut certè similib. destituta, prædæ sis diabolo: qui, vt Petrus ait, tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret. Symbola appellaui, quasi notas quasdam, cuiusmodi vetus mos erat principibus se insignire, quod & fit hodie. Sed latius res patuit, ad vulgum etiam progressa: vnde tanquam ex stulticiæ fonte manarunt illa stolidæ cuiusdam arrogantiæ, quæ hoc tempore principes vsurpant, indigna

non

non modo Christianis, sed etiam gentilibus: quibus illi omnibus minantur, omnes terrent, & sibijpsi plus tribuunt, quam homini est concessum, maioremq; in potentia sua fiduciam collocant, quam in Deo. Intelligi potest de quibus loquar, nec mihi explicatius quicquam dicere necesse est. Eiusdem ferociæ sunt insignia leonum, vrsorum, pardorum, luporum, serpentum, draconum, molossorum, aquilarum, vulturum, gladiorum, ignium, & huiusmodi, tanquam pulchrum & magnificum, & verè principe dignum sit, talis esse ingenij, qualis sunt illa, atrocis, rapacis, sæui, cruentique. Quantò præstaret aliquid pro insignibus ostendere. quod humanitate, comitate, lenitate, dulcedine alliceret, atq; inuitaret? aut grauitatis & præstantiæ magnitudine ac maiestate detineret? Porro symbolorum hæc est lex, vt sententiam absoluant verbis ad summum quinq;, & quo breuiora sunt, hoc venustatis plus habeant: quale est illud Augusti, ~~Matura~~. Obscuritatis aliquid, & allegoriæ symbolum condit, vt paulum à naturali sensu deflectatur: modo ne tanta sit, quanta Pythagoras est vsus, & ab intelligentia dictorum suorum arceret imperitos, qui symbola sua longissi-

gissimè verbis abduxit illinc, quò sensus spectabat: adeo vt Tyrrhenos induxerit, illis circa omnem allegoriam parere, cum eam non assequerentur. Iccirco & expositiunculas addidi, breues quidem rei argumenro sed in hoc tantum, ne te in multis ambiguitas vel remoraretur, vel falleret. Mihi pro hoc Satellitio nolo stipendium aliud numerari, quam vt lex Christi, vnde sunt nobis hæc desumta, vtiq; voluimus, in tota vita atq; actionibus tuis regnet: magno exemplo priuatarum, si talis sis princeps ipsa, quod facile consequeris matris tuæ imitatione. Homini enim Christiano, quod potest amplius præmium, aut præstabilius in hac vita contingere, aut ad futuram fructuosius, quàm videre rectas suas admonitiones non irritas cecidisse? & opera sua auctam aliquorum pietatem? Impertiat tibi Dominus Iesus spiritum suum, vt & felicissima quàm diutissimè viuas, & fortunis omnibus probitatem anteponas. Brugis ad Calend. Quintiles. M. D. XXIIII.

1. Scopus vitæ Christus.

Sit hoc primum symbolum, tanquam felix auspicium cæterorum, quo monemur, omnia referenda in Christum, & in eum dirigenda, vt iaculantium sagittas in scopum.

2. Pax Christi.

Hæc est, quæ in totum hominem placidissimam concordiam & quietem inuehit, ne quid in ipso tumultuetur, nec cum alio intus aut foris pugnet, vel dissentiat.

3. Murus aheneus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim, & qui maximè hominem tutatur ex Horatio: Hic Murus aheneus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

4. Felicitas vnica, intus nil strepere.

Fons humanæ felicitatis & miseriæ in animo est, qui si tranquillus sit, suauissimè agimus, sin cõmoueatur, insuauissimè, vt si fôs turbetur, cœnosa est aqua, si quiescat, liquida & gustui grata.

5. Bonis omnia in bonum.

Homo probus & sapiens, quæcunq; siue bona contingant, siue mala, ad suam vtilitatem vertit dexteritate sapientiæ, Deus etiam omnia, quæ dat charis sibi, conuertit in salutis instrumentum, sicut Paulus inquit, Diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

6. Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus, non leniter auertendæ, sed securibus rescindendæ.

7. Vir-

7. Virtus instar omnium.

Nulla enim re ad bene viuendum indiget, qui eam habet, quod Stoici senserunt, & id sentire Christianos magis decet.

8. Virtus citra fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis & Christianis.

9. Tibicen fortunæ virtus.

Infirma sunt sine virtute, quæcunq; vel exterius contingunt, vel corpori, ideo sustentaculum fortunæ est virt⁹, hoc enim in ædificijs est tibicen.

10. Sanus intus & exterius.

Iuuenalis ex Socrate: Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano.

11. Antidotum vitæ patientia.

Horatius, Cuius dolori remedium est patientia, hoc est verum antidotum contra tot venena huius vitæ, quibus vndique intrinsecus & extrinsecus inuadimur.

12. Sal vitæ amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia, & maxima quæq; oblectamenta insuauia, vt Cicero in Lælio declarat.

13. Oculus vitæ sapientia.

Sapientia est rerum humanarum & diuinarum noticia, qua sublata, cæca esset vita nostra, & in densissimis tenebris destituta.

14. In virtute oculi & manus.

Inspicienda enim virtus, & agenda.

15. Multi nimium, nemo satis.

Habent, intellige. Ex Seneca: Fortuna multis nimium dedit, nemini satis. Nam multi quum plus quàm sufficit, aut oportet possideant, nondum tamen videntur sibi habere satis, quod ad cupiditatem viuunt, quæ insatiabilis est.

16. Satis hoc contento.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei, qui amplius non requirit.

17. Satis relicturo.

Quid iuuat tam multa congerere, aut tam anxiè custodire, cum, velimus nolimus, relinquenda sint.

18. Intus; quàm exterius formosior.

Vera pulchritudo est in animo, iccirco Stoici solum sapientem vocabant pulchrum, Cicero 3. de Fin. & Socrates apud Platonem in Alcibiade de Votis, optabat, vt intus pulcher efficeretur.

19, Intus quàm exterius ornatior.

Ornamenta interiora sunt virtutes, eruditio, acumen, quæ excellentiora sunt vestimentis, aut forma corporis.

20. Harmonia interna.

Vt nihil ab alio dissonet, sed sit concentus in animo dulcissimus, hanc veram esse Musicam dicebat Socrates.

21. Velle instar omnium.

Apud Deum sufficit velle, & gentilium sunt illa celebrata, Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas. Et, Voluntas pro facultate.

22. Na-

22. Natura quis pauper?

Nulli potest deesse, quo se sustentet, sic enim prouidit natura, vt facile suppetat animantibus alimonia, modo ne quis putet, se non posse viuere sine pane siligineo, & pisciculis ex mari Aegeo aduectis, aut auiculis multo parandis, panis & aqua vitæ sufficit, interim solum olus.

23. Opinione quis diues?

Nemo est humanis opinionibus diues, quæ in immensum nostros vsus auxerunt, vt nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur, quo fit, vt diues non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita, si errorem communem recipimus, nec sua opinione quisquam erit diues, nec aliena.

24. Nec malum, nec frontem.

Nec mali quid feceris, reueritus Deum, nec quod malum æstimetur, reueritus homines, tum ne alios offendas, aut exemplo sis ad malum.

25. Sapiens solus longæuus.

Vita enim stultorum non est vita. Ea demum est vita, quæ per sapientiam agitur. Ita præferendus est vnus dies sapientis longissimæ æternitati stultorum, ex Cicerone V. Tusculanarum quæstionum.

26. Nocere promptum, vt pessimum.

27. Prodesse abstrusum, vt optimum.

Nihil est tam imbecillum, aut tenue, quod non possit aliqua nocere, sed prodesse difficilimum.

mum, non eſt hoc cuiuſuis. Et nocere peſſimum, nempe diabolicum: prodeſſe verò, vtpote diuinum, præſtantiſſimum, iccirco nemo explicare debet vires ſuas nocendo, cum aranei morſus poſſit hominem necare, ſed iuuando, quod rarum eſt & pulcherrimum, diuinæque naturæ cognatum.

28. Pauper egens, non carens.

Non eſt pauper qui caret, ſed qui eget, qui deſiderat. Socrates forum ingreſſus, Quàm multis, inquit, ego non egeo.

29. Alienis lachrymis cautior.

30. Alieno riſu lætior.

Non eſt gaudendum alienis malis, ſed danda opera, vt illis fiamus cautiores, ne in illorum cauſſam incidamus, nec inuidendum alienæ lætitiæ, ſed gaudendum, tanquam ſi tibi contigiſſet.

31. Cor canum in iuuenili corpore.

Vt ſit prudentia ſenilis in iuuentute, cor enim ſedes eſt ingenij et mētis, vnde cordati homines.

32. Pedica nimia fiducia.

Decipitur facilè, quiſquis nimium fidit alijs, ſed potiſſimum, qui ſibijpſe, ne virtuti quidem ſuæ, vnde facile naſcitur arrogantia, & vanitas, quæ ſæpiſſimè virtutibus ſuccreſcit.

33. Columbi oculus in ſerpentino corde.

Hoc ex Euangelio: Eſtote prudentes, vt ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Decet enim

nos corde sapere, sed oculo in iudicando vti minimè maligno aut vafro.

34. Oculus in sceptro.

Nulla virtus magis decet principem, quàm prudentia. Quid enim aliud est potentia in stulto, quàm gladius in manu furentis? Istud sumtum ex Hieroglyphicis Aegyptiorum.

35. In virtute delphinus.

Narrant nullum animaliũ celeriꝰ esse delphino. Admonemur, nõ debere nos differre bene agere, sed vti in eo aggrediẽdo magna celeritate.

36. In vltione Callipedes.

Suetonius in Tyberio refert, hunc seu hominem, seu animãs aliud, cum diem totum se commouerit, non promouere tamen cubitum vnum, vt tarditas illa in prouerbium venerit. Significat symbolum, lentissimos debere nos esse in vlciscendo.

37. Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum, Tempori pare: de quo Plato, & Cicero, & Seneca. Accommodare se debet vnusquisq; tempori, nec speret, coacturum se tempora, vt suis rebus seruiant: ipse potius præsenti rerum statui subseruiat.

38. Tempori parcus dispensator.

Et istud vetus: Tempori parce. Nihil carius debet nobis esse. Quippe nihil aliud est tempus, quàm vita, quam vnusquisque tantum se amare profitetur, cum nullius rei magis sit pro-

 digus,

digus, quàm temporis. Seneca de breuitate vitæ eorum ſpectat.

39. Magno vendendum tempus.

40. Gloria Crocodilus.

Animal eſt in Nilo, amne Aegypti: cuius hanc ferunt naturam, vt perſequentes fugiat, fugientes perſequatur. Sic gloria quærentes fugit, negligentes ſequitur. Saluſtius de Catone: Quo minus gloriam petebat, hoc eam magis aſſequebatur.

41. Hemerobia vana gloria.

Ariſtoteles ſcribit, ad Hippaniam Scythiæ fluuium naſci beſtiolas, quæ ad perendinum diem nunquam perueniãt, quæ hac de cauſſa dicuntur ἐφημερίδες *&* ἡμερόβιαι, *quaſi diariæ: ſic inanis gloria cito extinguitur, nec diuturna eſſe poteſt.*

42. Diſce viuere.

43. Diſce mori.

Vtrunque ex æquo diſcendum, & rectè viuere, & rectè mori. Nemo rectè moritur, qui non rectè vixerit. Hoc eſt totius vitæ exercitium, vt bene viuamus, nec iniquo moriamur animo.

45. Viue, vt poſt viuas.

Sic eſt hîc viuendum, vt ad alteram perueniamus meliorem, atq; adeo veram vitam. Nam præſens vita quid aliud eſt, quàm peregrinatio?

46. Virtus exercetur, non perit.

47. Generoſa virtus flatu accenditur.

48. Virtus inimicitijs fortunæ crescit.

Eodem pertinent: Virtutem maiorem fieri aduersis, tanquam materia suorum incrementorum. Medium referri potest, vel ad statum iratæ fortunæ, vel ad laudem.

49. Extorquet quies.

Nullum imperium grauius aut potentius quieto, in quo inest plus autoritatis & maiestatis, quàm in vehementi ac turbulento. Tale describit Virgilius Aeneid. Ac veluti magno in populo. Et Claudianus de consulatu Manlij Theodori: Imperium concitatum, vt multum habet impetus, sic minus virium, citius contemnitur, facilius frangitur.

49. Terret imperium.

De imperio vehementi, quod metum quidem incutit, sed debilitat subditorum vires.

50. Blandum imperium imperiosum.

Maiores enim habet vires, & fortius cogit. Ausonius: Blando vis latet imperio.

51. Domitrix omnium patientia.

Virgilius: Vincenda omnis fortuna ferendo est. Fortuna & casus humani & impetus hominum retunduntur, si opponatur moles patientiæ, quod ostenderũt martyres nostræ pietatis.

52. Nobilitatem non dat vnus dies.

Nemo est nobilis, quod his aut illis parentibus natus sit, nec sors nascendi, quæ vno die contingit, facit nobilem, sed præclari virtutis

 actus,

actus. Iuuenalis:

Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; vnica virtus.

53. Generositas virtus, non sanguis.

Ad idem tendit. Inductione ad eam rem vtuntur. Quis equus generosus? quis canis? nonne qui optimus? & sic in cæteris animantibus ac stirpibus. Ergo & generosus homo non alius, quàm optimus.

54. Fortuna nimis blanda hamata.

Publius in Mimis: Fortuna cum blanditur, captatum venit. Nulla est alia fortuna quàm Deus, sed admonemur, non efferri, non fidere corporis ac diuitiarum successibus, hi enim fortunæ nomine solent intelligi, nec Deus nos fallit, ipsi nos fallimus, stultè vtentes rebus.

55. Fortuna fallacior, quò blandior.

Quod ego ad moderationem animi Cardinali Cronio dederam, sed non tam symbolum id fuit, quàm vaticinium. Nam cum se effusissimè fortuna in illius & Ceruiani patrui sinum effudisset, repente vtrunque absumpsit, sed Cardinalem adolescentem adhuc, alterius & viginti annorum.

56. Stabilissima fortuna stultissima.

Idem Mimus: Fortuna nimium quem fouet, stultum facit. Adimit enim mentem, & tantis successibus insolescit animus humanus, vt iam nec alios ferre possit, nec se. Memini matrem

tuam

tuam sapientissimam fœminam dixisse mihi, cum à Sion ad Richemondiam cymba veheremur, se quidem temperatam & mediam quandam fortunam malle, quàm vel asperrimam, vel lenissimam: alterutrum tamen optandum si esset, electuram citius, tristissimam quàm blandissimam: infelicibus non deesse consolationem, fortunatissimis deesse mentem. Quod dictum verè pudici pectoris & sapientis, ego apud multos in hac regione celeberrimum feci.

57. Corpus excors fragile.

Horatius: Robur sine consilio mole ruit sua. Et apud Ciceronem sæpe, Nihil esse vires citra consilium.

58. Cor vel incorporeum firmum.

Consilium magnas per se habet vires, etiamsi corporeæ vires desint, quod ostendit natura in formicis aut apiculis. Salustius: Non viribus, aut velocitate corporis res magnæ geruntur, sed consilio & autoritate. Eadem est sententia Ciceronis in Catone maiore.

59. Fideli nullæ seræ.

Omnia ei concreduntur, nihil est ei clausum. Theognides: O Cyrne, argento fidelis præstat & auro. Contra, infideli nihil est satis clausum.

60. Autoritas rerum agendarum telum.

Plura perficit autoritas, quàm vires, aut etiam consilia. Declarari hoc potest in principib9, qui

qui magnas res gerunt, non tam opibus aut sapientia, quàm autoritate & maiestate. Bella, dicebat Cæsar, fama plurimum confici. Multum quoq; interest quis dicat, honoratus, an inhonoratus, vt ait apud Euripidem Hecuba.

61. Veraci creditur & mentienti.

Propter autoritatem & præceptam fidem.

62. Mendaci non creditur, & iurato.

Aristoteles interrogatus, quid lucrarentur mendaces, respondit: Vt cum vera dicant, nemo credat.

63. Magnes amoris amor.

Nihil est, quod sic alliciat amorem, vt amor. Martialis: Hoc non fit verbis, Marce, vt ameris, ama. Est naturalis quædam in rebus coniunctio & harmonia, vt nemo illum oderit, à quo diligitur. De hoc Plato, Seneca, & alij.

64. Philtra amor.

Itaq; non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quàm amore.

65. Magnum satellitium amor.

Claudianus: Non sic exubiæ, nec circumstantia pila, Vt tutatur amor. Salustius: Non arma, aut opes præsidia regi sunt, sed amici. Nemo enim vult nocere ei, quem amat. Simile est quod sequitur.

66. Firmissimæ opes amor.

Non modo impia, sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui aiunt, omnia in

pecu-

pecunia esse constituta, amorem parum posse, cum videamus maximas opes propter odium subuersas, minimas verò & infirmas amicitias constabilitas. Hinc verbum vetus: Vbi amici, ibi opes. Apud Germanos & Scythas nullæ fuerunt olim opes aliæ.

67. Vbi terror, ibi timor.

Necesse est eum timere, qui terret alios. Ex vetere sententia apud multos celebri.

68. Vbi vber, ibi tuber.

Apuleius in Floridis: Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus, datum, quin & tamen admistum sit aliquid difficultatis, vt etiam in amplissima quaq; læticia subsit quæpiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis & fellis: Vbi vber, ibi tuber.

69. Omnia proposuit labori Deus.

Horatius: Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. Et Virg. Labor omnia vincit improbus. Ferunt fabulæ, Iouem hominibus omnia venalia exposuisse, precium esse laborem. Dici non potest, quantum in re omni valeat quantulacunque sedulitas, vt de formicis scribit Plinius.

70. Immodica imbecilla.

71. Modica firma.

Cum Theopompus Rex Lacedæmoniorum Ephoros regio imperio opposuisset, querenti vxori, quod minorem filijs potentiam esset traditurus, quàm à patre accepisset: Atqui firmiorem,

inquit,

inquit. Modicum verò, cum mediocre est, tum moderatum. Vtroq; dictum pertinet. Et in omni vita res mediocres iucundiores ac stabiliores sunt, quàm vastæ ac immanes. Unde illud Hesiodi, Dimidium plus toto: quia mediocritas nimietate præstabilior. Et Claudianus: Viuitur exiguo melius.

72. Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem peruenit, nisi auxilio minorum: quo grauius est illum infirmiores despicere, quorum adiumento eò euectus est, vnde hoc ipsi facere liceret.

73. Vicit vim virtus.

Virtus vt Deo cognata, vires omnes hominum infringit.

74. Strauit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, potentiorem esse virtutem opibus & casibus fortuitis, vt magni & excellentes virtute viri, humanos casus sublimes & intrepidi calcarint, & quibus opes succubuissent, ea virtus superauit, velut carcerem Socrates, Rutilius exilium, inimicitias potentum Cato, sed atrocissima dictu nostri martyres.

75. Fortitudo in fortunam non homines.

Non est fortitudo cædere, sternere, cladem hominibus afferre, hoc beluarum est non hominum. Vera fortitudo est, vicia cohibere, fortuita

tuita despicere, nihil nisi probitatis timere iacturã.

76. Optima, cibus inuidiæ.

Inuidia non arrodit nisi excelsa & optima: humilia, abiecta, vilia negligit; non sunt illi esui. Molestum est, inuidiam ferre, & tamen molestius, nihil habere inuidendum.

77. Inuidia sibi & alijs venenum.

Alia perimit, sed primum seipsam, in cæteris inuidia est iniquissima, in hoc æquissima, quod & illam tanquam veneno consumit, in quo est, & eum vlciscitur, quem impetit.

78. Inuidia vipera.

Ferunt hanc edi; arrosis matris lateribus, ita priusquam exeat, matrem perimit. Sic inuidia primum omnium enecat eum, in quo gignitur, tum prodit venenatissima fera.

79. Quod Deo, & homini.

Aequum est, nosipsos voluntati Dei præbere morigeros, ac obsequentes, nobisq; idem placere, quod Deo. Ne quis indignetur aut improbet, res sic aut aliter euenire, cum autor omnium sit Deus, nos quorsum tendant ignari.

80. Da cœcus.

81. Accipe oculatus.

Decet eum qui dat, non meminisse beneficij, nec multum spectare cui det, certe continuò oculos auertere, ne exprobrare, aut imputare videatur, aut laudem quærere. Eum vero, qui accipit, intueri non tam munus, quam dantem, &

semper

ſemper meminiſſe gratiæ. Iccirco fingunt tres eſſe Gratias, duas nunquam retroſpicere, tertiam ſemper priores intueri.

82. Bonus bonis & malis.

83. Malus nec bonis nec malis.

Bonus & admirabilis & charus eſt bonis & malis: malus verò neutris.

84. Præſidium in innocentia.

Inter tot vitæ huius pericula, cum reliqua omnia iniuriæ obnoxia ſint, innocentiæ noceri non poteſt: cum & reliqua fluxa, & euanida, & infirma ſint, ſola innocentia efficit, ne aliqua violare poſſimus, nec quiſquam alia re magis fidere, aut alia debet comparare ſuæ ſalutis munimenta, quis non tutus modo agat inter pericula, ſed inter maximos terrores ſecurus. Innocentia humanorum ſummum, inquit Plinius in præfatione.

85. Matura.

Quod aliter dicitur: Feſtina tardè, Auguſti verbum apud Suetonium. Per quod intellige, debere in negocijs gerendis celeritatem tarditati admiſceri, nec quicquam nimis properanter agi, nec nimis lente. Hæc duo, verbo vnico ſignificari putant, Matura, vt apud Saluſtium: Nam priuſquam incipias, conſulto: & vbi conſulueris, maturè opus eſt facto. Quanquam in conſultando velim ſuſcipi plus tarditatis, in agendo autem, modo ſatis grauiter deliberatũ, plus celeritatis.

86. Ci-

86. Ciconiæ beneficium.

Ciconiæ hic mos est, vt vnum è pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata: tum & parentes senio confectos tamdiu & nutrit, & gestat humeris, quam ipsa eis fuerat paruula atq; imbecillis educata: vnde ἀντιπελαργεῖν. Ita optimè in eam collocatur beneficium, & in homines gratos: qui eius significantur nota, tametsi commodandum est cuicunq; possis. Quod vulgo nostrates dicunt: benefac, nec spectes cui: sed gratis, potissimum propter exemplum.

87. Comœdia vita humana.

Est enim ceu ludus quidam, in quo vnusquisque agit personam suam. Danda est opera, vt moderatis affectibus transigatur, nec cruenta sit catastrophe, aut funesta, qualis solet esse in Tragœdijs, sed læta, qualis in Comœdijs, ideo additur:

88. Ne vita Tragœdia.

In qua turbulenta & sæua sunt omnia.

89. Confide rectè agens.

Neminem metue innocens, nam probo animo nemo potest nocere, & si corpori noceat, hactenus nocet, vt animam ex eo tanquam è carcere in libertatem emittat, veramq; vitam.

90. Veritas temporis filia.

Verum, quod diu latuit, procedente tempore existit & apparet, ne quis fidat mendacio, vel putet in occulto veritatem semper fore. Cicero:

Opinionum commenta delet dies, naturæ iudicia confirmat.

91. Lupus mendacio tempus.

Vorat enim, & absumit.

92. Veritas premitur, non opprimitur.

Laborat verum, ſed eluctatur tandem.

93. Mendacio comites tenebræ.

Tandem enim obſcuratur, tum & amat tenebras, quibus tueatur ſeſe.

94. Veritatis ſplendor comes.

95. Exilium inter malos.

Non eſt exilium à patria abeſſe: ſed à bonis, & inter malos agere. Relegarunt Sinopenſes Diogenem Cynicum; Et illos relegaui, inquit Diogenes, cum hic Athenis viueret, illi in Pontica barbarie.

96. Ne hilarem inſaniam inſanias.

Ex Seneca, quum quis mente abiecta, vel ſubmerſa, voluptatibus ſe & delicijs mancipauit.

97. Inter ſpinas calceatus.

Admonet non incautè agendum inter inimicos, cumq; inimicis ſepta ſit hæc vita, circũſpectione & magna cautione opus eſt ad eam tranſigendam.

98. Deum ſequere.

Vetus dictum, ἕπου θεῷ. Poteſt ſic dici, Deus lux, vt illius & ductui atq; auſpicijs te totum in hac vitæ militia permittas, & imperijs obtemperes, & exemplum æmuleris.

99. Fa-

99. Fama pluris quàm opes.

Et iucundior eſt, & vtilior. Multos videmus magnis ſpoliatos opibus, propter aduerſam famam, alios propter ſecundum & fauorabilem rumorem locupletatos.

10. Virtus pluris quàm fama.

Res ſolida & firma, & perennatura, pluris æſtimanda eſt, quàm ficta, atq; adumbrata, & corpus quanto maioris, quàm vmbra?

101. Virtutis vmbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendioſa eſt ad gloriam per virtutem via.

102. Oculus in pectus.

In pectore eſt cor, ſedes cogitationum. Perinde eſt, ac ſi dicas: Noſce te ipſum.

103 Non extorquebis amari.

Claudianus in Panegyrico ſexti conſulatus Honorij. Cætera extorquentur vi, amori non poteſt vis inferri.

104. Tempus edax rerum.

Ouidij in Metamorph. xv. & Ariſtoteles: Omnia tempore contabeſcunt, & decidunt, præter Deum & ſpiritus, quibus ille immortalitatem communicauit.

105. Subiecta Dei manu conſiſtimus.

Nec angeli, nec animæ noſtræ ſunt natura ſua immortales, ſed voluntate Dei, nec res vlla vel momentum duraret, niſi eam regentis Dei cura ſuſtineret. Quò intolerabilior eſt in tanta infirmita-

mitate superbia, aut ingratitudo, si non agnoscas, cuius munus sit vita, & ea quibus intumescis.

106. Gloria vento discutitur.

Cum aliud non sit, quàm flatus quidam.

107. Propter inuidiam vela opulentiam.

Inuidia (inquit Salustius) ex opulentia orta est: ideo opes celandæ sunt, ne inuidiam nobis pariant, graue est enim eam ferre, quamuis innoxiam.

108. Honores onera.

Multæ curæ & solicitudines suscipiendæ sunt, multi labores adeundi constitutis in dignitate, aut honore, maximè, cum illum student conseruare. Non minus erit venustum, si dicatur: Fasces, fasces. Erant fasces magistratuum Romanorum insignia. Sunt & fasces sarcinæ ac onera.

109 Virtutis radices altæ.

Ad stabilitatem virtutis pertinet, cum reliqua vix summo solo hæreant.

110. Mortalibus immortalia præferenda.

Ut virtus & eius æternum præmium diuitijs aut honoribus, aut quibusuis humanis affectib9.

111. Alata ætas.

Celerrimè enim auolat, & fugiunt freno non remorante dies. Et hoc citius, si sit bona ætas, uam mala diutius immorantur & premunt.

112. Fidens, non confidens.

Sperandum est bene, sed non stolidè, aut imprudenter, cumq; incerta sint omnia futura, nec in felicitate attollendus est animus, nec in aduersis contrahendus. Nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod maius sit viribus, aut verecundiæ terminos excedat.

113. Cuius pudebit, pigeat.

114. Ne feceris, quod factum nolis.

Finis in re omni spectandus est, stultumq; est id agere, quod postea multo redempturus sis. Ne feceris, cum parum proderit pœnitentia.

115. Stulta de alienis superbia.

Videtur enim absonum, si ob eas te res extollas, quæ tuæ non sunt. Porro quid sit alienum, declaratur proximo symbolo.

116. Alienum quicquid adimitur.

Quod tolli potest, nostrum non est, vt fortuita & corporea, solus animus est noster.

117. Quod commodauit fortuna, tollet.

118. Quod mutuauit natura, repetet.

119. Quod parauit virtus, retinebis.

Commodata videntur à fortuna, quæ eadem redduntur, mutuata à natura, quæ similia, non eadem, sed vtraq; non diutius futura sunt apud nos, quàm creditor aut commodator permiserit. At virtutis præclara facinora, quemadmodum inquit Salustius, sicuti anima ipsa, immortalia sunt.

120. Priuceps priuatis sublimior sentiendo.

Non decet principem aut opibus modò, aut potentia priuatis excellere, sed sensu quodam & opinionibus supra popularem captum sapientissimis: vt non moueatur exiguis & vilibus reculis, sicut plebecula: sed sit in eo, vt dignitas, ita sapientia quædam singularis. Indignum enim eos, quibus cæteri parent, non melius de rebus censere, quàm vulgus imperitorum hominum.

121. Princeps multis consulendo.

Hoc demum est principem agere, publicas vtilitates suis anteponere, existimareq; neminem esse inter subditos, cuius cura peculiariter ad se non pertineat. Itaq; Princeps officium suum implet propria cõmoda & proprios affectus exuendo, induendo communes: iccirco enim electi sunt Principes, vt essent, qui suis priuatis soluti curis, publicis excubarent. Licebit & sic dicere; Officium est imperare, non regnum.

122. Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe vel agas, vel cogites, reuereitus teipsum.

123. Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut pœnitudine deleri, aut castigatione tolli, aut explicatione leuari, aut consolatione leniri, siue sit delictum, siue affectus aliquis.

124. Non

124. Non quàm diu, sed quàm benè.

Ad vitam & actiones omnes pertinet, Multis breue tempus seu vitæ contigit, seu quid aliud agendi: nemini ademta est in quantulocunq; tempore facultas rectè se in eo gerendi, quod instituit. Ideo non refert, quanta sit ei diuturnitas, sed qualis administratio. Nec vitam, vt sit bona, longam esse oportet, vel in vno momento sanctissimè licet viuere.

125. Nomen præ opibus.

Pluris enim faciendum est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, iuxta sentētiā Salomonis.

126. Odiosus, modo immeritò.

Ne cures quod odio habearis, modo id culpa tua non contingat, quod aliquid ipse feceris odio dignum.

127. Ingratitudo multis immerentibus noxia.

Cessant enim homines benefacere, si in ingratos inciderint: ita gratos recusant experiri, ab ingratis læsi. Iccirco lex erat in Græcia aduersus ingratos, quod id vicium videretur communioni & societati hominū vehementer damnosū.

128. Iniuria obliuione vlciscenda.

Non est verior aduersus iniuriam vltio, quàm si obliuiscaris eius, sic enim nec animum vret, nec manus lædet, quàm si facta non esset.

129. Præcipitis consilij assecla pœnitentia.

Multum enim cogitandum & deliberandum est, antequam statuas. Sententia ex Platone sumpta.

130. Quod vni, & omnibus.

Pari sumus omnes creati lege. Quicquid vni euenit, potest omnibus euenire, ne quis, cum aliena videt mala, securus agat.

131 Ne ferrum igni.

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagoræ symbolis.

132. Lachrimis ignis extinguendus.

Iram contra te lachrimis & pœnitentia, & petitione veniæ placato, non solum Dei, sed etiam hominum, non est turpe veniam precari. Turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.

133. Fastigio caput summitte.

Potentiæ cede, ne cum opulentiore, aut maiore contendito.

134. Falso nomine non gaudendum.

Fluxum est enim & momentaneum, nec iuuat, cum reclamat conscientia.

135. Amicus, vt non alius.

136. Inimicus, vt non idem.

Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum eo versandum, vt non putes posse inimicum fieri. Inimicum verò sic oderis, tanquam aliquando amicus sit futurus. In quo damnatur à Cicerone sententia Biantis Prienæi, quam secutus est in Mimis Publius.

137. Quod

137. Quod videri vis, esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata & simulata, quod vera & solida. Magna istis inest vis, infirma sunt illa.

138. Oculum in metam.

Spectandus est in omnibus rebus finis & exitus, ne præsentibus periculosè decipiamur.

139. Nocens metuit pœnam.

140. Innocens nec casum.

Nocens stimulante conscientia, metuit paratam legibus pœnam, innocens fiducia conscientiæ, nec humanos casus pertimescit, cum sua omnia in se vno, hoc est, in animo & virtute posita esse ducat. tum & illum sequitur, illi fidit, in cuius manu sunt casus omnes.

141. Excusanda seruitus sub necessitate.

Non dico honesta, vt Publius, sed excusanda, caussam enim probabilem potest afferre, cur seruiat, quia necessitate impellitur, sed multum interest, quam quisq; fingat sibi necessitatem.

142. Ne à pudendo vincaris hoste.

Vt voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus, ira & cæteris vicijs.

143. Turpibus ne seruito.

Vt vicijs & malis hominibus, quorum consuetudine fis peior, & eorum sceleribus videris esse minister.

144. Amicum inimicum fugito.

Hoc est, assentatorẽ, fucatum amicum, & eum, qui sub amicitiæ nomine odit, aut contemnit, aut inuidet. Sunt enim, qui amicos infelices diligunt: felicibus inuident. Tum illos potissimè fugito, qui amorem simulant, cum insidientur probitati & virtuti, aut qui familiaritate ostensa, labem & ignominiam afferunt, quiq; ad flagitia & facinora vel exhortantur, vel incitamento sunt exemplo sui.

145. Ne lingua mente celerior.

Cogitandum prius quid loquaris. Velocissimus datus est animus, ne quid possit eum peruertere, si velit, debet hic esse linguæ clauus.

146. Bellum cum vitijs.

Non cum hominibus debet geri bellum, nec vires ac robur in eos ostentanda, sed in vicia, qui sunt veri hostes, nobis exitiabiles.

147. Diuitiæ iniuriæ pignora.

Ex Eucherio Lugdunens. Multis fit iniuria, tantum vt tollantur opes, expilantur à furibus, spoliantur à latronibus, & cæduntur. In hos calumniatores inuadunt, in hos iudices acriter cognoscunt, & animaduertunt, præsertim in ijs criminibus, ob quæ fortunæ adimuntur, in quibus nulli tutiores sunt, quàm qui quod perdant non habent, nulli periculo ꝑpiores diuitibꝰ.

148. Bona ad benefaciendum.

Non

Non conuenit bona vel animi, vel corporis, vel externa data esse homini ad nocendum, nec ad malefaciendum tributa sunt, quod nomen ipsum indicat, vt & sibi prosint & alijs.

149. Maximæ opes prodesse.

Nihil iucundius ipsi, qui id facit, nihil eidem tutius: nã qui ꝓfuit multis, hunc tuentur multi.

150. Thesaurus gratia boni.

Magnus est thesaurus gratia, quam vir bonus debet pro beneficio.

151. Quod vides, non diu.

Quæcunq; in vita cernis, non diu cernes, aut enim illa interitus auferet, aut te.

152. Vt verax sine suspicax.

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facilè quæ comperta non habet, affirmabit, ita mentietur affectus impulsu.

153. Non diues, ni contemnas.

Ex Seneca: Nemo enim suis diuitijs, vt oportet, vtitur, nec fructum ex eis vllum capit, qui noctes & dies pro illis est sollicitus: qui verò possidet tanquam alienas, hic demum tanq̃ suis fruitur. Nullum bonum iuuat animum, nisi ad cuius amissionem ipse præparatus est. Hinc illud Mimi: Despicere oportet, quod possis deperdere.

154. Expende.

Singulorum pondus & precium æstimandum, tum quæ dicturus, quæq; acturus, exordia, progressus, exitus rerum.

155. Sine querela.

Viuendum ita, vt non sit, cur vel de te quisquam cõqueratur, vel ipse, de quoq̃ aut de fortuna, nec ipse cuiquam facias iniuriam, nec factam tibi credas. Seneca de tranquillitate vitæ: Assuescendum itaq; conditioni suæ, & quàm minimum de illa querendum, & quicquid habet circa se commodi, apprehendendum. Nihil tam acerbum est, in quo non æquus animus solatium inueniat. Hoc in symbolum nostrum.

156. Frenum in lingua.

Ne soluta dicat quod noceat: vnde infrenes nominantur.

157. Ne bos in lingua.

Allusio ad vetus prouerbium. Bos moneta nummi erat Attici, & hinc ipse nummus sic appellabatur. Qui tacebant precio conducti, dicebantur loqui non posse, quod bouem haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, cum anginam causaretur, quidam dixit: Non anginam patitur, sed argentanginam.

158. Accuratè cogita immutabilia.

Multum deliberandum est, antequam facias, quod factum mutari non poterit: vt ducere vxorem, sacris initiari, aut bellũ suscipere, aut prælium committere. Potest etiam aliò referri, vt

multum de æternis illis post vitam cogitemus, quo sanctius hic viuamus.

159. Longius, modo tutius.

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne sectemur dispendiosa compendia vel in eruditione, vel in parandis opibus, aut eiusmodi. Augustus solitus erat dicere: Sat cito, si sat bene.

160. Populo cede, non pare.

Non est cum multitudine pugnandum, belua multicipiti: sed nec eius opinionibus assentiendum.

161. Et pilo sua vmbra.

Nullus est tam contemtibilis, qui non & prodesse in loco, & quod facilius est, nocere possit: ideo nemo contemnendus.

162. Hospes ne curiosus.

In aliena domo, in aliena ciuitate decet vnumquemq; modestè se gerere, nec curiosè se interponere in administrationem. Multo magis conuenit nos in hoc mundo minimè solicitè, aut curiosè agere, in quo plane hospites sumus, seu exules verius.

163. Cæde, modo doce.

Ex amore sciendi dictum à Diogene Antistheni, cum is sustulisset baculum, vt discipulum cæderet, molestum sciscitatorem.

164. Magnum hospitium magni hospitis.

Non

Non potest exiguum esse hospitium, quod implet magnus hospes: nec contemnendum id corpus, quod inhabitat excelsius animus.

165. Tota vita dies vnus.

Ex Quintiliano in Mathematico. Si omnia vitæ huius diligenter excutiantur, quid aliud est vita tota, quàm dies vnus? aut quid est in vniuersa vita, quod non sit in quouis die? vt mirandum sit, non exsatiari homines iisdem toties redeuntibus.

166. Diarij omnes.

Ex superiore pendet, & ad breuitatem ætatis refertur.

167. Ex vsu, non collatione fortuna.

Vt sis diues, non spectandum est tibi, quantum alij possideant, sed quanto tu egeas.

168. Maiores superbus, minores mœstus.

Ad minuendam superbiam spectet quisq; præstantiores se, in eo, de quo intumescit: ad leniendum mœrorẽ infeliciores, in eo, de quo tristatur.

169. Foris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mirè oculati sunt, ad sua cæci. Argus centoculus fuit, talpa est cæca. Fabella est de manticis apud Aesopum & Persiũ, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vicia: altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: Domi Tiresias, foris lynx.

170. Ne-

170. Ne nimium ſcrutare.

In eandem ſententiam & ſic: Ne moleſtus percontator.

171. Certum in incerto.

Nihil eſt vita incertius, in hac paranda eſt virtus, certiſſima poſſeſſio: intuenda altera illa immortalis. Cogitanda mors, qua nihil eſt certius: vanæ & incertæ ſpes, & ſolicitudines dimittendæ, quibus (quemadmodum Manlius inquit) dum quærimus æuum, perdamus.

172. Voluptates ſpecta abeuntes.

Nam cum adueniunt, delectant, ideo pulchræ iucundæq; exiſtimantur: recedentes, turpitudinem ac fœditatem ſuam produnt. Poſſet ſic adformari: In voluptate dorſum, non faciem. Videbis fœditatem earum, & pœnitentiam, quam relinquunt: ſic fit, vt eas auerſeris, ac deteſtere.

173. Voluptas malorum eſca.

Platonis ſententia, Malus capitur voluptate, bonus conſilio. Bono viro Deus eſt lex, malo cupiditas.

174. Falle viuens, ſed non te.

Vetus erat, λάθε βιώσας. Putant fuiſſe dictum Epicuri: de quo Plutarchus, & Horatius: Nec vixit male, qui natus moriensq; fefellit: addendum tamen, ne quis ſeipſum in vita ignoret, etſi ab aliјs ignoretur.

175. Non refert quà, ſed quò.

Nihil refert quâ transeas in hac peregrinatione vitæ, sed quò peruenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, & illò peruenire, quò intendimus.

176. Scopulus in vndis.

Vt sit in animo tanta firmitas, quam vndæ omnes & fluctus humanorum casuum concutere non valeant, semper immobilis & altior fortuna.

177. Miserrimum pendere.

Inter spem & metum suspensum esse miserrimum.

178 Ne bis puer.

Antiquum prouerbium, Bis pueri senes: de senibus deliris & dementibus. Admonet, ne in grandiore ætate viuamus, aut sapiamus pueriliter.

179. Ne laborem citra præmium. &c.

180. Ne laborem laboris præmium.

Laboris in res mundanas vel præmium est nullum, aut certe vanitas: vel alter labor honestior quidem, sed molestior: vt qui dignitates dignitatibus mutant. Sic clamat Hercules ille in Tragœdia: Finis vnius mali, gradus est sequentis. Interim præmium horum laborum est sempiternus cruciatus, sicut Paulus inquit: Stipendia peccati mors.

Pertuso dolio nihil infunde.

Allu-

Allusio ad dolium Danaidum apud inferos, vt habent fabulæ. Ad multa tendit, ne quid des prodigo & profuso: ne rimosæ auri, & loquaci arcanum credas, ne cupiditatibus inseruias, ne voluptatibus obsequaris, ne insatiabilibus largiri assuescas.

181. Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura dedit hominibus, tam fragili & infirmo, turpissimum est esse tam ferum & superbum animum, qui stulticia & superbia cœlos etiam contingat.

182. Difficilis gloriæ custodia.

Quàm multa perferenda sunt studioso gloriæ vt paretur, vt parta conseruetur: Maior perpetienda est seruitus, quam emtis de lapide: cum gloria, nisi fundamentis virtutis innitatur, fugacissima sit.

183. Malus potentiæ custos metus.

Fragiles opes, quas multi metuunt, ac proinde oderunt. Sententia est omnium ferè sapientum, quam tractat in officijs Cicero.

184. Nescis quid serus vesper vehat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel confidat, vel desperet. Dictum est Varronis, qui sic satyras aliquot suas inscripsit. Eodem refertur: Inter os & offam.

185. Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia: quod

solum velatum reliquit ei natura: non est exuenda tamen honesto tegumento. Nihil enim inuerecundia detestabilius.

186. Manum per frontem ne ducito.

Allusio ad illud: Perfricare frontem, siue faciem, siue os: de ijs dictum, q pudorem excutiunt.

187. Splendor summus non intuendus.

Solem si sereno cœlo intuearis, nocet oculis, interdum excæcat: sic si diuinitatis fulgorem tentes contemplari, oculos mentis amittes. Qui scrutatur maiestatem (inquit Sapiens) opprimetur à gloria. Non capiunt angustiæ mentis humanæ rem tam sublimem atq; amplam. Non videbit me homo, & viuet, ait Deus: adoranda sunt hæc, non scrutanda.

188. Linguas ne præscinde, sed caue.

Non est libertas hominibus tollenda, Nam sicut Augustus dixit: Decet in liberis ciuitatibus liberas esse linguas. Sed sic viuendum, ne sit cur homines suā in te libertatē velint exercere.

189. Ora virtute obtura, non metu.

Eodem spectat: Non claudenda sunt ora metu, operculo fragili & inualido: bene agendo efficies, ne quis male de te sentiat, ac proinde nec loquatur.

190. Cogitatus liber.

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

191. Cogitatus quis cogitet? vis veritatis.

Hæc enim suspiciones omnes tollet, & tanta est, vt vltro in mentes hominum se insinuet: efficiatq;, vt nemini aliter libeat cogitare, sæpe nec liceat. Ideo rectè agendum est: non aliter assequemur, vt omnes de nobis rectè sentiant.

192. Homo homini par.

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, cùm simus omnes à Deo parente omnium æquo iure conditi, & in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici. Deo imperium, homini consortiū.

193. Suauissimus post laborem fructus.

Sic demum frui iuuat, cum res labore quæsita est, vt molestia præterita vsu præsenti leuetur. Vulgare est: Parta labore iuuant.

194. Animo corpus fulciendum.

Non succumbendum operibus honestis, & deficientibus corporis viribus, animi conatus tantus sit, vt labens ac decidens corpus sustentet: ex Seneca libro de Vita beata.

195. Nocens se iudice nunquam absoluitur.

Semper enim accusatur, & condemnatur à cōscientia mentis suæ. Iuuenalis: Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi displicet autori:

prima hæc est vlcio, quod se iudice nemo nocens absoluitur. De hac re Cicero in Pisone, & pro Roscio Amerino, & Seneca multis in locis. Apud Quintilianum est illud prouerbij: Conscientia mille testes.

196. Ebrietas nec madida, nec sicca.

Ebrietas madida est, quæ fit ex vino, aut cereuisia: sicca verò, quæ affectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis & iudicij consopiuit, vt ira, lætitia, metus, insolentia, ex immodicis fortunæ successibus arrogantia, voluptates, & omne delectamentorum: genus, quam ebrietatem Græci vocant ἄοινον quasi inuinam: Vtraq; cauenda, vtraq; hominem extra se pellit, & impotentem sui reddit.

197. Potentiorem te ne admittito.

Consuetudo viciorum, & qui à philosophis habitus dicitur, à Græcis ἕξις, violentissimus est tyrannus, cum animum occupauit. Ideo magnopere laborandum est, ne quis talis in nobis inualescat: non erimus nostri iuris illo admisso. Idem dicendum de multis perturbationibus, vt ira, vt auaritia: sed potissimum ludi cupiditate, amore, & voluptate.

198. Precibus emptum carum.

Vulgare dictum. Cicero: Emere malo, quàm rogare. Item Apuleius in Florid. Magnum precium sunt preces: quippe illis additur verecundia.

dia. Sic igitur te compara, vt paucis egeas, quo pauca roges: & rogatus magnum te credito accepiſſe precium eius, quod rogaris, ne ſis exoratu difficilis.

199. Quieſce nihil acturus.

Dictum Attilij, quod citat Plinius Nouocomenſis: Satius eſt ocioſum eſſe, quàm nihil agere. Nihil agere eſt rem inutilem, aut non ſucceſſuram tractare: conſultius eſt quieſcere, quàm nihil agere.

200. Ingenium inexercitatum, torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro eſſe ſimile, quod ex vſu ſplendeſcit: at in ocio rubigine obducitur, & exeditur. Exercendum ſemper ingenium: ocia enim feraciſſimum viciorum ſeminarium: ſed honeſto aliquo & pulchro opere, velut eruditione & virtute: nam rebus flagicioſis aut turpibus exercere, hoc verè non exercere eſt, ſed corrumpere, de quo eſt ſequens ſymbolum.

201. Ingenium ſitu pereat, non ſentibus.

Præſtat ocioſum degere, quàm malis exercitamentis occupari.

202. Nullus ſine linea dies.

Ex vetere dicto, & more Apellis Coi pictoris, qui tanta fuit in arte ſua diligētia, vt nullus

præteriret dies tam alijs rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Et erat olim maxima pars artis in lineis tenuissimè ducendis sita. Admonet, non debere diem vllum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus: opus videlicet ingenij, vel ad eruditionem, vel ad prudentiam, vel ad probitatem & pietatem spectans: quem dicunt fuisse Censorij Catonis morem. Iis verò, qui alijs artibus vitam quærunt, aliquid esse in sua cuique arte quotidiè exercendum.

203. Calumniæ morsui nullum remedium.

Nullum ferè est tantum malum, cui natura remedium non parit, saltem fuga: at qui calũnia & clã mordet, & ante occidit, quàm sentiatur.

204. Beneuoli multi, consiliarij pauci.

Ex Salomone: Multis bene & velis, & facias: arcana tua ne cuiuis cõmittas, nec quemlibet consule. Delige, quo possis in hanc rem tutò & cum fructu vti.

205. Iustitia gratuita.

Ex Cicerone, primo de legibus: Nihil est iniustius, quàm iusticiæ præmium quærere. Et qui mercede est vir bonus, mercede etiã erit malus.

206. Misericordia venalis, crudelis.

Crudele est eum, qui sic affectus est, vt misericordia indigeat, cogere aliquid pendere, quo suble-

subleuetur. Est enim acerbus & immitis animus, quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207. Bonorum rector, malorum victor.

Ex Seneca, epistola lxxxv. In secundis regendum est, in aduersis pugnandum: fortuna prospera gubernanda arte, consilio, prudentia ingenio: irata retundenda magno robore, & inuicto animo superanda, & calcanda.

208. Quod inuenisse pigeat, ne quæras.

Satius est id ignorare: vt probrum domesticum, tristem sortem à diuinaculo: quæ si prædicatur, nihil aliud, quàm angit assiduò cor.

209. Tantum scis, quantum operaris.

Ferunt verbum hoc fuisse frequens diuo Francisco. Ita est. Verius scit vir bonus & rudis quid sit virtus, quàm malus & doctus: & in rebus sacris Christi spiritus copiosissimè præbet se pijs. Quid prodest malo scientia? nec verè scit, tametsi argutè disserat: nam in peccato semper inest cæcitas. An non melius nouit, quid sit pingere, qui imperitè de pictura disputans, peritè pingit: quàm qui doctissimè disputans, indoctissimè & lineas ducit, & colores inducit?

210. Persona publica priuatam depone.

Cui magiſtratus, aut imperium, aut principatus mandatur, is ſciat, iam non ſibi ſuas vtilitates quærendas, ſed populi, cui præeſt, ſic optimè publicum officium adminiſtrabit, alioqui fiet tyrannus. Deberet pro curiarum foribus dictum aliquod in hanc ſententiam inſcribi, quo admonerentur magiſtratus, & eorum conſultores: Huc ingrediens, perſonam priuatam relinque in limine, publicam ſume.

211. Paruo fames conſtat, magno faſtidium.

Naturæ paucis rebus ſatisfit, fames exiguo cibo placatur & tollitur: ingentes menſæ faſtidium afferunt, & morbos.

212 Vnum eſt neceſſarium.

Verbum Domini & ſeruatoris noſtri Chriſti, ad augendam curam pietatis, & minuendam ſolicitudinem rerum periturarum. Procuratio & cibi, & potus, & rei familiaris, in qua Martha verſabatur, vtilis quidem homini ad tempus: at ſedere ad pedes Domini, & illius verbum puris animis haurire, quod erat Magdalenæ munus, id demum neceſſarium, & quod nunquam aufertur. Cum omnia ſiue ingenij decora atq; ornamēta, ſiue corporis atq; externa cōmoda expenderis, intelliges vnum eſſe homini neceſſarium.

213. Mente Deo defixus.

Hoc ſymbolum tam fauſto omine ponetur vltimum,

timum, quàm illud primum, Scopus vitæ Christus. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso proficiscũtur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos affigamus, si volumus beati esse, non alio clauo, quam mente ipsa. Possunt alia permulta symbola deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Horatio: sed præcipuè sacris literis, fonte vt copiosissimo, ita liquidissimo ac purissimo: & scriptoribus nostræ religionis, assunt prouerbia tot, & metaphoræ, & allegoriæ, fabulæ quoq; & historiæ, quæ suppeditare magnum numerum possunt: & nostra hæc mutari, atq; in alias verti formulas licebit, & ex scholiolis alia desumi. Quocirca nec illa attigi, quæ sunt omnib⁹ in ore: Nosce teipsum: Ne quid nimis: Sponde, iactura præstò est: quæ dicuntur tria Apollinis oracula: &, Dimidium plus toto, quod Hesiodi: tum, Sustine & abstine, quod Epicteti. Hæc quæ posui, sufficient siue ad sententiarum copiam, quæ omnes penè his sunt conclusæ, siue ad rationem ostendendam: quemadmodum alia possunt innumera excogitari.

ISOCRATIS RHETORIS AD NICOCLEM.

De Regno oratio.

QVidam soliti sunt, ô Nicocles, vobis regibus vestes dono mittere, aut æs, aurum cælatum, aliáue huiusmodi bona, quibus ipsi quidem indigent: at vos abundatis. Quo impensè mihi videntur illi palam non vos donare, sed mercaturam quandam facere, & quidem multo maiore astu ea venundare, quàm hi, qui profitentur cauponiam. At ego sic existimo, hoc pulcherrimum fieri donum, ac vtilissimum, quodq; potissimum deceat & me donantem, & te accipientem: si queam diffinire, cuiusmodi studiorum cupidus esse debeas, & à quibus operibus abstinere, quò optimè vrbem simul & regnum administrare valeas. Nam priuatos homines multa edocent, & maximè, quod non franguntur delicijs, sed vrgentur laboribus circa ea, quæ vitæ sunt necessaria omni die. Deinde legibus cuncti vehementer adstricti sunt, insuper licentia quædam illis in palam amicos increpandi, & inimicorum carpere mutuo errata.

Adhæc

Adhæc quibuſdam poëtarum veterum documentis, ad vitæ rationem derelictis edocentur, quo pacto omnes deceat tales virtutum incrementa accipere. Porro, regibus nihil horum ſuppeditat: quandoquidem potius conuenit alios ab illis doceri. Deinde in principatu conſtituti imperiti, vt ſunt, perſeuerant. Paucis enim mortalium conceſſum eſt, vt eos adeant: quibus verò id datum eſt, ad gratiam loquũtur. Etenim qui imperium ſunt conſecuti, & opum magna vi, rerũq; potiuntur, quum perperam illis vtũtur, hac occaſione impulerunt multos, vt illis in ambiguo poneretur, quænam eſſet dignior, quam amplectaris vitam: priuatorum, qui ſunt virtuoſi magis, aut eorũ, qui tyrannidem exercent. Cum enim proſpectant honores, opes, potẽtiam, ſimiles illos omnes immortalibus putant, qui imperium ſortiti ſunt. Deinde verò vbi cogitant metꝰ, ſolicitudines, ac diſcrimina, dumq; animo volutant, quoſdam ab illis, quibꝰ minimè conueniebat, quippe priſca fide coniunctis, deniq; & familiariſsimis regno cedere coactos eſſe, proinde pleriſq; ambo hæc ſimul accidiſſe. Contra igitur arbitrantur quidã ſe viuere melius ſuo modo, quàm ſi tantis calamitatib. ex-

poſiti,

positi, toti Asiæ imperarent. Huius autem insolentiæ ac perturbationis caussa est, quod regnum, sicut & sacerdotium omnibus viris æque conuenire arbitrantur: cum regnum sit rerum omnium præstantissimum, & maxima prudentia indigens. Nam singula quæq; agere necesse est, sed ex his maximè, vt hæc posit bonos mores præcipere, bonis florentissimis subditos conseruare, calamitates propulsare, semperq́; in præsens laboribus consulere: generatim verò, quibus studijs principem tradi oporteat coniectandum, quibusúe exercitijs vacet, conabor attingere. Verum si munus suscepti operis dignum videatur institutum, difficile fuerit à principio iudicare. Multa enim poëmate ac oratione soluta conscripta, dum in cogitatione versabantur eorum, qui illa condebant, magnam expectationem de se dabant: at perfecto opere, alijsq́; tradita legendi copia, multo inferiorem gloriam ab ea, quam sperabant, acceperunt. Verum nihilominus conatus ille præclarus mihi videtur, exquirere, quæ alij præterierunt, instituta regnandi: qui enim priuatis præcepta viuendi tradunt, illis solum prosunt: at si principes multitudinis ad virtutem adhorta-

hortati fuerint, vtrisq; rem frugiferam præstant: & his, qui principatum gerunt: & eis, qui parent imperio. His enim principatum reddunt tutissimum, illis verò Rempub. non iniucundam constituunt.

Primum igitur quod consideremus est, in quo versetur regum officium. Si enim caput & summam generatim huius negocij acceperimꝰ, huc prospectum intendentes, melius de alijs quoq; partibus differemus. Puto autem omnibus in confesso esse, decere reges ipsos, vrbem laborantem quietam reddere, eamq́ue quam florentem fortuna habet, conseruare: deniq; ingentem ex parua efficere; nam alia quæ indies acciderint, harum rerum gratia facienda sunt. Atqui perspicuum est, quod oportet eos, qui res illas sunt gesturi, aut de his consultabunt, minimè torpere desidia, sed prospicere vt alios præcellant in rebus administrandis prudentia. Constat enim talia esse imperia, qualis illorum animi sententia, qui ea peperere. Neminem igitur ex athletis sic debere corpus exercere, quemadmodum reges intédere animum. Omnes enim theatrales ludi, nulla portio videntur eius præmij, pro quo vos singulis quibusq; laboratis diebus. Quod volutans

mente,

mente, animum aduertas oportet; vt quantum honoribus cæteris præſtas, tantum & virtute ipſos ſuperes. Neq; arbitreris diligentiam in ijs negocijs vtilem eſſe: verum ad hoc, vt meliores ipſi ac prudétiores euadamus, nihil habere momenti, adhæc non cenſeas hominum genus adeo eſſe infelix, vt cum veras artes répererit, quibus eorum ingenia manſueſcerent, ac vehementer idonea fierét, nobis ipſis contra nihil ſuppetere, quod ad virtutem capeſſendam conducat. Inanis deniq; eſſet diſciplina atq; induſtria, quæ animum poſſunt reddere meliorem. Sic igitur imbutam geras mentem, & quos præſentes habes prudentiſsimos, tibi adiunge, alios proinde, qui abſunt, accerſe. Præterea poëtarum illuſtrium ac ſapientum ne careas oportet peritia, ſed illorum auditor fias, horum autem diſcipulus. Deinde præbeas te inferioribus iudicem, maioribus autem concertatorem. His deniq; exercitijs celerrimè euades is, qualem ab initio oportere diximus eum, qui recte imperauerit, vrbemq́; vt par eſt, gubernarit. Potiſsimum autem teipſum ad hæc adhortatus fueris, ſi moleſtum arbitreris peiores melioribus dominari dementioresq́ue prudentioribus

præſcri-

præſcribere. Quanto enim vehementius aliorum amentiam vicio dederis, tanto magis animum exercebis tuum.

Principium igitur ſumere hinc oportet rerum gerendarum decentium, vt poſthac humanum te exhibeas, & vrbem amore complectaris. Neq; enim equos aut canes, hominesúe, aut res alias huiuſmodi bene quis ſubdiderit imperio, niſi oblectamento pertrahat ea, quorum ipſum neceſſe eſt vti opera.

Curabis autem populum & ab omnibus charus haberi ſtudeas: id exploratum habens, quod paucorum regna tenuia, & aliarum Rerumpub. gubernacula diutiſsimè permanſerunt, in quibus popularis multitudo beneuolè tractata eſt.

Pulchrè proinde principatum geſſeris, ſi plebem contumelia affici non ſinas, neque illatam contemnas. Verum id prouidendum, vt optimi viri honoribus gerendis eligantur: ne, ſi ſecus fiat, plebs iniuſtè vexetur. Hæc enim elementa prima & potiora bene inſtituendarum vrbium extiterunt.

In ipſis autem conſtitutionibus & exercitijs, quicquid inane eſt, emenda: aut quod non admodum rectum eſt, reijce: & quàm maximè inuenias leges optimas.

vel

vel imitare eas, quas obſeruant, alij omnino honeſtiſsimas quaſq; Quære autem leges vndequaq; iuſtas & vtiles, atq; inter ſe non diſsidentes: ſed neq; vllas contineant ambiguitates, vtpote breuiſsimæ, concordiam celerrimè in Repub. conciliantes. Hæc enim omnia ineſſe oportet rectè latis legibus. Hunc fructum ciuibus ipſis propone tanquam apprimè vtilem: factiones autem vt pernicioſas, quo iſtas fugiant, illum promptè amplectantur.

Iudicium præterea exercens inter mutuo contendentes, non ob beneuolentiã hinc inde in diuerſum traharis, ſed ſemper ſimilem inter æquales profer ſententiam. Equidem decorum eſt ac vtile, regum animum eſſe firmum ac immobilem erga iuſtos, quemadmodum & leges non conuenit vacillare.

Gubernare coneris vrbem æque ac paternam domum, apparatu ſplẽdido ac regio. In rebus autem gerendis diligentia præcipua, quo magnificus ſimul & cõſtãs habeare, munificentiam nõ oſtẽtando in immoderato ſumtu, quo mox euaneſcit. Sed in his, quæ ſuperius commemorauimus, data rerum amplificandarum dignitate, & in amicos beneficentia. Hæ enim ſunt impenſæ, quas etiam factas nequaquam

quam perdas; tuisque poſteris maiorem gloriam, quàm ſumptus ille fuerit, his relinques.

In colenda religione hoc ages, quod maiores tui tradiderunt: putesq; illud eſſe ſacrificium omnium potiſsimum, atq; obſequium maximum, ſi optimum virum atq; æquiſsimum te præſtiteris. Maior enim ſpes manet illos, qui eiuſmodi ſunt, quàm eos, qui victimas multas cedunt, officioſi circa religionem.

Decorare coneris magiſtratus potiores honore & familiaritate tibi coniunctos, fideq; maiore atq; beneuolentia: Tutelam munitiſsimam arbitratus eſſe corporis tui amicorum virtutem, ciuium beneuolentiam, & tuijpſius prudentiam. His enim comparari atq; conſeruari imperia potiſsimum queunt.

Ne negligas priuatorum domos: ſic putes eos, qui profuſiores ſunt, tuas opes attenuare, illoſq; qui negotiantur, tibi diuitias parare. Omnium enim ciuium bona, æqui principis ſunt propria.

Omni tempore veritatem in te lucere curabis, ita vt maior fides verbis adhibeatur tuis, quàm aliorum iurijurando.

Omnibus peregrinis tutam vrbem exhibe, ſitq; illi in commercijs legitima cõ-

ſtantia. Multos autem facias aduenticios non eos, qui tibi munera afferunt, ſed qui abs te recipere poſtulauerint. Honoribus enim afficiens tales, maiorem apud alios gloriam comparabis.

Metum fac adimas ciuibus tuis, nec formidabilis eſſe velis inſontibus. Quomodo enim alios erga te affectos eſſe voles, ita & tu te exhibe illis.

Ne quicquam facias iratus: ſpecta autem alios opportunitatem nactus, grauis tunc apparens, nihilq́; te latere ex his, quæ ſunt, prædicans. Mitis proinde ſis in irrogandis pœnis, attenuando ſupplicia delinquentium. Principem autem ages, ſi non grauitate, aut acerbè puniendo: ſed cunctos ſuperaueris moderatione, vt illorũ ſaluti ipſe melius conſulere videaris.

In bello polleas rei militaris ſcientia & apparatu, pacem cogitans, neminemq́; citra iuſticiam circumueniens. Eo autem ſis animo erga vrbes tuis viribus inferiores, quo principatu tibi ſuperiores in te eſſe deſideras. Prælium verò inieris non cum omnibus, ſed cum ijs, qui victi commodis cedant. Stultos nimirum iudicant eos, quibus non profuit victoria, ſed iacturam facientes potius vincuntur.

Illis ineſſe arbitreris animi magnitudinem,

nem, non qui ardua aggrediuntur, ea complectendo: sed qui moderatione quadam affectata constanter efficere possunt ea, quæ conantur.

Imiteris non eos, qui maximo imperio potiuntur: sed qui optimè, quæ habent, gubernant. Deinde existima prorsus te felicem, non si cunctis per metum ac pericula domineris: sed si, vt regem decet, te exhibeas, atq; id agas. At præsentibus contentus, mediocritatem eligas: sic fiet, vt nullius rei indigeas.

Familiariter vtere non omnibus, qui volunt, sed moribus tuis & vita dignis. Nec verò ijs quibus cum iucundissimè aliquando fueris conuersatus, sed quorum opera præclara Reipub. munia obieris. Diligenter autem fac scruteris ex alijs eorum consuetudinem, quum non ignores cunctos, qui te accedunt, ex familiaribus mores tuos iudicare.

Tales rebus agendis præfeceris, quas tu tractare nequeas, vt non detrectes ipse accusationes in te suscipere, quæ illis obueniant.

Fide erga te integra putes, non omnes, qui facta tua laudant, dictaq́; : sed qui errata obiurgant. Potestatem autem apud te habeant loquendi sapientes, vt si quid

agendum ſit addubites, non deſint qui tecum periculum faciant.

Deſpice adulandi peritos, eoſq;, qui aſſentatione beneuolentiam captant, ne meliores apud te partes occupēt improbi. Aures adhibe alienis colloquijs, tenteſq; noſcere ſimul qui ſint fabulantes, qualeſq; : deinde quid negocij tractent. Porro eiſdem eos pœnis afficies, qui falſceſam calumniam confinxerint, atq; qui lus admiſerint,

Impera tibijpſi, non minus tui, quàm aliorum victor exiſtens. Putes autem potiſsimum decere regem, vt nulli ſeruiat voluptati. Præterea edomes magis deſideria, quàm ſubditos tibi ciues.

Neminem temerè in conuictum tibi aſſumſeris, neque id abs te. Sed illorum contubernio aſſueſce delectari, à quibus ipſe incrementa accipies, quibuſq; alios ſuperare gloria videaris.

Haud quaquam gloriam quæras in rebus illis, quæ improbis æquè factu poſſibilia ſunt: quin potius circa virtutem ſtrenuus ſis, qua cum ſceleratis nihil eſt commercij.

Credas eſſe veriſsimum, non eum, qui tibi in propatulo honor ob timorem fit: ſed cum priuatim ciues coëunt, animi tui

magni-

magnitudine potius, quàm fortunarum admiratione capti.

Cela alios, si quando tibi contingat in re turpi gaudium: palam enim sic facies, circa res præclaras tuum versari studium.

Ne animum inducas tuum, alios decere honestè vitam agere, regib9 immodestè viuendi relictam licentiam: sed ea sis temperantia, vt exemplum rectè viuendi constituas: compertum habens, vrbium mores prorsus ad similitudinem componi principum. Argumentum verò recte gubernati regni hoc est, si subditos videas locupletiores redditos, ac vehementer modestos tua cura atq; diligentia.

Plurimum gloriæ iuncta honestate potius, quàm ingentem diuitiarũ vim liberis relinque, nã hæc quidem fluxa est, illa autem immortalis. Et quidem per gloriam facile opes comparaueris: at gloria opibus non emitur. Adde, quod diuitiæ etiam improbis affluunt: verum gloria non nisi illustrium est possessio.

Delicias vestium, & alium corporis cultum non negligas. Verum in alijs, quæ ad regem pertinent, curis fueris modestior: vt qui faciem videant tuam, dignum imperio te iudicent. Proinde, qui familiarius tibi adhærent, animi robur pensi-

tantes, eiusdem sint de te opinionis.

Cōsidera tecum prius semper id, quod loquaris, aut agas: vt ne in minimum quidem errorem te incidere contingat. Vehementem proinde vim opportunitas ministrat in rebus, quam dum exactè scire nequeas, penuriam potius elige, quàm abundantiam, nam ad mediocritatem habendam, præstat minus agere, quàm nimis.

Salibus fac sis vrbanus, nec minus grauis, hoc enim regem decet, illud verò in domestico conuictu congruit. Difficilimum autem est in vtroq; excellere sed ad omnia planè accommodatum. Inuenias enim, qui erga ciues vtuntur grauitate, sed rigidi sunt. Alij dum affectant vrbanitatem, humiles & abiecti redduntur. Vtendum autem est vtroq; pro opportunitate, vt quod in vnoquoq; viciosum fuerit, explodatur,

Nauabis operam, vt ea cognoscas, quæ scire decet regem: id autem vsu consequeris, & philosophiæ studio. Istud quidem iter, quò pergas, ostendet, ille in rebus gerēdis promtitudinem præbebit, vt facile accommodatus fueris negocijs. Intuere quæ aliquando acciderunt plebeis, atque illis qui tyrannidem administrarunt.

runt. Nam si præterita memoria repetas, melius circa futura deliberaueris. Rem grauem existima, quosdam priuatos emori affectasse, quo vita defuncti laudibus extollãtur. At reges non audere contingere honesta studia, è quibus gloriam insignem adhuc viuentes consequantur.

Statuas relinque, quæ virtutis sunt monumentum magis quàm staturæ corporis.

Præcipuè elaborandum est, vt quàm tutissimum te & vrbem tuam conserues. Quod si necesse sit subire discrimina, elige cum gloria mortem oppetere magis, quàm cum dedecore vitam agere.

In omnibus quæ egeris, semper in memoriam subeat te regem esse, curaq; ne quid indignum tanto honore egeris.

Caue contemseris naturam tuam, tanquam ea omnis simul sit interitura. Sed quoniam mortale corpus sortitus es, immortalem autem animam: cura vt animæ æternam post te relinquas memoriam.

Cogitabis proinde de honestis loqui studijs, ne aliter assuetus, paria dictis animo sapere videaris.

Quæ verò tibi singula pensitanti apparuerint optima, ea fac opere perficias.

Quorum æmularis gloriam eorum res gestas imitare.

Quæcunq; liberis tuis agenda consulueris, illis te inhærere dignum putes. Quæ à nobis dicta sunt, in vsum vitæ recipe, aut certe meliora inquire. Sapientes iudica, non qui diligenter de minimis contendunt, sed qui aptè de maximis disserunt. Nec verò credas ijs, qui alijs felicitatem pollicentur, cum ipsi summa laborant inopia. Aliter de illis sentias, qui modestè de se loquuntur, illisque quibus cum conseruantur negocijs, ac hominibus se accommodauerint. Neque animo consternati vnquam sunt ex rerum varietate, quin potius æquo animo atq; modestè res aduersas atque prosperas ferre didicere.

Neque mireris, si multa eorum, quæ recensuimus, prius cognita habeas: neque enim id me latuit, sed probè callebam in tanta multitudine popularium atque principum plerosque verbis explicasse, aut audiuisse, vel ab alijs gesta vidisse, nonnullis verò vt hæc ipsi facerent contigisse Cæterum in præcipiendi ratione non oportet studijs indaginem fieri inusitatis ac nouis, quæ admirabile quiddam, aut incredibile, præterúe opinionem hominum præ se ferant. Sed conijcere est, eam esse gratissimam, quæ dispersam

persam illustrium sententiarum in vnum corpus cogere multitudinem potuit, ac de his disserere perquam eleganter. Proinde & hoc mihi perspicuum fuit, vitæ institutiones in poëmatis, alijsque scripturis comprehensas, vtilissimas ab omnibus iudicari, ac parum iucundæ illæ quidem audiuntur. Accidit autem illis hoc, quod morum præceptoribus: nam eos quidem extollunt cuncti, sed ægrè illos accedunt, potius eligentes commorari ijs, qui tota errant via: nihil enim ab illis auertuntur. Indicium præstant Hesiodi, Theognidis ac Phocylidis poëmata. Illos enim aiunt optima ad bene viuendum instituta tradidisse mortalibus. Atqui dum hæc dicunt, eligunt magis applicare animum aliorum insanijs, quàm illorum documentis. Præterea, si quis elegerit excellentium poëtarum (vt vocant) sententias, quarum & ipsi maximè studiosi fuerunt, haud dissimiliter cum illis agunt. Iucundius enim Comœdias longè abiectissimas, quam ea, quæ artificiosè facta sunt, audiunt. Sed quid opus est singulis immorari? Nam si omnino velimus præsentare naturas hominum, multos offendemus ex ipsis, qui cibis non oblectantur saluberrimis, aut exercitijs honestis-

simis, rebusúe gerendis præclarissimis, disciplinis proinde plurimum vtilibus. Verum contra, eas, quæ maximè obsunt voluptates amplectantur: quum sibi tamen videantur patientes esse laborũ, nec quicquam verò quod deceat, agunt. Quonam modo igitur quis, dum hæc admonet, aut docet, vtilia commemorans, gratus fuerit ijs, qui liuorem acuunt, tam in ea quæ dicuntur, quàm in præclaræ sapientiæ professores, simplices illos iactãtes, ac prorsus dementes? Sic à veritate rerum omnium lõgè aberrant, vt in proprijs negocijs hallucinentur, non sine dolore sua recensendo: gaudent, si quando de alijs loquantur. Adde, quod corporis potiùs concupiscunt laborare valetudine, quàm animo negocium facessere, vt ea prospicerent; quæ maximè sint necessaria. Denique offendas eos, vbi in vnum coierint, vicissim alios obiurgare, aut sustinere conuicia, solos verè non habere rerum tuarum rationem, sed omnino consternatos. Dico eò autem hæc non de omnibus, sed de his, qui obnoxij sunt illis, quæ à me dicta sunt. Neminem deinde præterit, eum, cui faciendum est aliquid, aut scribendum, quo populo gratificetur, nõ vtilissimum ratione qua-

dam

dam exquirere, sed fabulis ac ridiculis refertum: nam hæc cum audiunt, læticia gestiunt. Cæterum videntes studia ac concertationes, dolorem concipiunt. Quapropter Homeri poësin, & primos Tragœdiarum scriptores miris laudibus efferunt: eo quod ingenium pensitantes hominum, vtraque hæc spectanda, figuris vtilibus proponerent in poësi. Nam Homerus ille certamina ac prælia semideorum fabulosis poëmatib. complexus est: ille verò fabulas certamine, & quasi opere ostenderunt: vt non tam auditores quàm spectatores nos redderent. His igitur exemplis planè liquet, quod qui auditores cupiunt oblectare, ab admonitione ac consultatione abstineant necesse est, scribantque ea quibus videant plebem potissimum gaudere. Hæc attigi, compertum habens, te non vnum esse ex vulgo. Quippe qui multorum es princeps, nec ipse sentis cum populo, nec verò diligentiam in rebus agendis, aut sapientissimos quosq; mortalium voluptate metiris: sed rerum vtilium actione comprobas. Veruntamen posteaquam de exercitijs animi dubitatum est, cum alij circa philosophiam versarentur, & eloquentiam, alij circa verborum digladiatio-

diationes, alij circa ciuilem ſcientiam, plerique ad alias quaſdam diſciplinas, quò peritiores euadant, animum applicant. Hoc tamen omnes ſimul confitentur, oportere bene eruditam ex vnoquoque horum conſtare deliberationem, qua rebus queas conſulere. Omiſsis igitur nunc diſceptationibus, ad id conuertamur, quod in confeſſo eſt, capiendo inde argumentum. Potiſsimum ſane ad tempus reſpiciendum iubent illos, qui præbent conſilia. At eos, qui non generatim de rebus omnibus dicere, aut cognoſcere ea, quæ decent, nequeunt, planè explodunt. Perſpicuum autem eſt, quod quiſquis inutilis eſt ſibi, alium non vnquam effecerit ſapientem. Cæterum, qui ingenio præſtant, poſſuntque videre ac ſapere plus quàm alij, tales plurimi facias, ac cole: compertum habens, conſiliarium bonum, eſſe virum vtiliſsimum, principibus ac bonis omnibus maximè dignum. Ita autem credas eos tibi ampliſsimum facturos principatum, qui ingenium ac mentem tuam quàm plurimum frugi reddere queant. Ego planè, quantum mihi rerum peritia ſuppetit, admonui hoc ipſo te colens, quo poſſum. Tu verò aliorum velis

lis (ſicut præfatus ſum incipiens) non afferri tibi dona , quæ vos pluris emitis ab his, qui ea largiuntur , quàm ab his, qui merces habent publicitus expoſitas. Verum talia exopta, quæ vehementer ſunt vtilia , & quæ nulla die intercident , aut conterentur : quin imò vſu longè ampliora ac præſtantiora effeceris.

FINIS.



LIPSIÆ

IMPRIMEBAT MICHAEL LANTZENBERGER.

IMPENSIS VOEGELINIANIS.

ANNO

M. DC.